

Софийски университет „Свети Климент Охридски“

Факултет Славянски филологии

Катедра по кирилometодиевистика

Речник - индекс към три слова на Петър Черноризец

Магистърска теза

Велемира Иванова

Магистърска програма *Опазване на българското книжовно наследство*

Факултетен номер:770520

Научен ръководител: Доц. д-р Татяна Лекова

София, 2010

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. ПРЕДГОВОР.....	3
II. УВОД.....	4
2.1 . Биографични данни.....	4
2.2 . Творчество.....	6
III. СЛОВО ЗА ПОСТА И ЗА МОЛИТВАТА(СП).....	8
3.1. Текст.....	8
3.2. Речник-индекс.....	17
IV. СЛОВО ЗА ТОЗИ ВРЕМЕНЕН ЖИВОТ(СВЖ).....	48
4.1. Текст.....	48
4.2. Речник-индекс.....	54
V. СЛОВО ЗА РАЗЛИЧНАТА НЕПРАВДА(ССВ).....	70
5.1. Текст.....	70
5.2. Речник- индекс.....	77
VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	93
VII. БИБЛИОГРАФИЯ.....	95

I. ПРЕДГОВОР

Личността и творчеството на Петър Черноризец дълги години провокират не само родната, но и чуждестранната медиевистика. От 1908 г., когато А. И. Соболевски свързва шестте слова (Петра недостоннаго съказаніе о постѣхъ и о молитвѣхъ оустава церковнаго; Поученіе о спасенніи доушевиѣхъ; Слово св. петра черноризца о времениѣхъ житїи; Слово петра нѣкоюго о супротнвиѣхъ вѣщцѣхъ; Слово петра черноризца о житїи семь; Слово петра черноризца на богатыѣхъ и оубогыѣхъ) с името на този монах, до наши дни (Р. Павлова 2003, А. Николов 2006) учените се занимават с лингвистичния и културологичен анализ на творбите му, с нерешения все още проблем – Петър Черноризец наистина ли е цар Петър или не е.

Настоящата магистърска теза представлява опит да се състави речник-индекс на групата пространни слова на Петър Черноризец, сочени като най-ранни - Съказаніе о постѣхъ и о молитвѣхъ оустава и чина црѣквнаго (СП), Слово о времениѣхъ житїи семь (СВЖ), Слово о супротнвиѣхъ вѣщцѣхъ (ССВ). За целта е използвано изданието на Румяна Павлова - Петър Черноризец – старобългарски писател от X век. Кирило-Методиевски студии, кн. 9, С., 1994.

Трудът е разделен на седем основни глави – предговор, увод, в който накратко са изложени известните в науката факти относно личността и творчеството на Петър Черноризец; глави III – V са посветени на всяко едно от трите слова и са идентични по своята организация. Първо са представени редакциите на словата, следва речникът-индекс към всяко от тях. Глави VI и VII са съответно заключение и библиография.

II. УВОД

2.1. Биографични данни

Петър Черноризец (X в.) е старобългарски писател, автор на поучителни слова. Смята се, че е живял най-вероятно непосредствено преди падането на Североизточна България под византийска власт (971 г.). И до днес учените не са напълно убедени кой се крие зад прозвището „Петър черноризец”. В намерените творби на монаха няма достатъчно биографични данни, както и ясни исторически отправни точки, които да спомогнат за категоричното идентифициране на автора. Съотнасянето му към посочения по-горе период се извършва главно чрез анализ на езиковите данни. Според Е. В. Петухов зад името на Петър Черноризец се крие книжовникът Петър Руски, отъждествяван от специалистите с руския митрополит Петър (починал през 1326 г.) За А. И. Соболевски обаче Петър Черноризец е всъщност самият цар Петър I (927 – 969). Това мнение е категорично възприето от българските учени Йордан Иванов, Емил Георгиев, Пейо Димитров и др. Най-често привежданите аргументи в подкрепа на тази теза са следните¹:

1. Добавката „черноризец” към името на Петър от преписвачите на неговите поучителни слова (сам авторът нарича себе си „Петър Недостойни”, „Петър някой си”) подсказва, че става дума за духовно лице. Няма съмнение, че цар Петър също е бил монах (черноризец). Насловът на Зографския фрагмент от Службата за цар Петър в Драгановия миней гласи: *памѣ стѣго ѿца ншго петра ннокааго вьвшаго црѣкь вьлгаромѣ*. Това е отбелязано и в Белградския фрагмент: *прндѣтѣ всн вьрнни. Петра мннѣ да вьсѣхвалнмь вьвша ѿ ба црѣкь вьлгарска*. В Слово за различната неправда на Петър Черноризец е вплетен текст изповед за отричане от светското и отдаване на монашеския живот, в който авторът говори от първо лице. Макар че тази изповед е в синхрон със структурните и съдържателните изисквания за подобен тип текст, става ясно, че монашеският обет се поема от лице, което преди това е имало богатство и

---

¹ Вж. Павлова (Кирило - Методиевска енциклопедия, т.3, 2003 г., стр. 141).

сан и се измъчва от „първоначална рат и тежки грехове” по време на ранната си младост.

2. Според наслова на някои от словата Петър Черноризец е не само монах, той е монах светец. Това съобщение се свързва със сведенията от различни извори, че и цар Петър е бил светец.

3. Творчеството на монаха Петър е започнало да се разпространява в българските земи много рано, още през X в. Ръкописната традиция е запазила някои податки, че цар Петър също се е занимавал с книжовна дейност. В два сборника от XIV в. (ръкопис № 940 от сбирката на М. П. Погодин в РНБ и ръкопис № 585 от сбирката на В. М. Ундолски, ф. 310, РГБ) има фраза, приписвана на цар Петър, която гласи: „Петър цар рече: да не бъде твоята уста врата за зли речи, нито езикът ти да изнася зло. Гърлото ти да не бъде път за грешни речи.” Тематично тя съвпада с подобен цитат в *Поучение за спасение на душата* от черноризец Петър. В Зографския фрагмент на *Службата за цар Петър* се съобщава, че царят монах е дал на манастира добър устав, което подсказва, че той може би се е занимавал с книжовна дейност. В книгата „Различни потреби”, издадена от Яков Крайков през 1572 г., присъства интересно обяснение – „сѣн нзъводъ шврѣтохъ азъ таковъ въ кннгахъ петра цѣра вьлгарского...” През 1852 г. П. Р. Славейков съобщава на Спиридон Палаузов, че в един ръкописен требник има данни за съставена от цар Петър пасхалия.

2.2. Творчество

Петър Черноризец е открит за науката от руския учен А. И. Соболевски, който през 1908 г. публикува шест слова и ги сочи като творби на един и същ автор: 1. Петра недостоннаго съказаннѣ о постѣхъ и о молитвѣхъ оустава церковнаго; 2. Поученнѣ о спасеннѣ душевнѣхъ; 3. Слово св. Петра черноризца о временнѣхъ житѣхъ; 4. Слово Петра нѣкоюего о супротнвнѣхъ вѣщцѣхъ; 5. Слово Петра черноризца о житнн семь; 6. Слово Петра черноризца на богатыхъ и оубогыхъ.

В славянската средновековна писменост обаче (в сборници, в разширения Пролог, в чети-минеите, в Измарагда, в Златоуста) броят им е двойно по-голям. Учените ги разделят на три групи: I. Пространни творби, които са най-ранни: 1. Съказаннѣ о постѣхъ и о млтвѣхъ оустава н чнна црквннаго (СП); 2. Поученнѣ о спасеннѣ дшвнѣхъ (ПСД); 3. Слово о врѣменнѣхъ житнн семь (СВЖ); 4. Слово о сжпротнвнн вѣщцѣхъ (ССВ). II. Кратки слова, получени чрез извличане от пространните: 1. Слово о постѣхъ – има кратък вариант (началото на пространното СП); 2. Слово о душевнѣхъ ползѣхъ (СДП), извадка от ПСД; 3, 4. Слово о врѣменнѣхъ житнн семь, последица от разделянето на пространното СВЖ на две неравномерни по обем части, разпространявани като отделни произведения: първата част е по-голяма и е запазила наслова от пространната творба, а втората е по-малка част от края на пространното СВЖ и се разпространява под името Слово на богатыхъ и оубогыхъ; 5. Слово о правдѣхъ и неправдѣхъ, извлечено от пространното ССВ. III. Слова, компилирани чрез заемане на откъси от пространните и кратките съчинения, прибавяне на текст от други произведения или на пасажи, съчинени от съставителя чрез обработка на езика и др.: 1. Слово о постѣхъ велнцѣхъ и о петровѣхъ говѣннн и о филпповѣхъ – първата част на творбата няма общи места със СП, а втората ѝ част е съставена чрез използване на откъси от него; 2. Слово о житнн семь, съставено чрез заемане и промяна на пасажи и изрази от ПСД и чрез добавяне на друг текст; 3. Слово о правдѣхъ и неправдѣхъ, което е преработка на краткото слово със същото заглавие; 4. Слово стѣхъхъ ѿць о врѣменнѣхъ

житни сѣмь, съставено чрез използване на изрази и пасажи от СДП. Някои учени определят две от тези слова за творби на Климент Охридски: Слово за душевната полза (Л. Стоянович); ПСД и Слово за душевната полза (Хр. Кодов).

III. СЛОВО ЗА ПОСТА И ЗА МОЛИТВАТА (СП)

3.1. Текст

СП в сборник XVI в., РГБ ф. 113, №541

л.251а Слово стѣи ѿца ѿ поста оустава церковнаго

Подобаетъ братне хрестнанѣ члѣкѣ наѹенше оҹгодити бѣсѣ своеиѣ в того же нма
крѣнѣше сѧ рекѣще. въ нма ѿца и сѣа и стѣо дѣа стѣа трѣа. гѣ бѣа нашего
нстнннаго, крещеннем бо ѹлѣкѣ акы нзнова породит сѧ потомѣ же растын в жнвотѣ н
всквер'нит сѧ согрѣшам бѣсѣ вслѹески, бѣтѣ же млѣтнѣ естѣ. хоцетѣ да выша всѣ
ѹлѣн спасн сѧ. не вставитѣ бѣтѣ ѹлѣка в погнѣелн но давѣ ѹлѣкѣ покааніе да всѣ
ѹлѣцѣ прнѣбѣгнѣше к нмоу вѣз'до^х нѣвше нз глѣбнны сѣца своего. кают сѧ грѣховѣ
своихѣ. волны н неволны, н прїннмѣтѣ гѣ кающаго сѧ грѣхѣтѣ свои^х. Обаѹе дал' ны ѣ

л.252а заповѣ^а, да се слывшѣ братне дрѣжнтѣ сѧ оу себе||въ срѣцѣ своѣ стѣтворнѣше
спсннѣ сѧ. прѣваа же заповѣдѣ ѣ еже любнтн бѣа всѣмѣ срѣцѣмѣ своимѣ н
трепетатн словесѣ его стѣ страхомѣ работатн емѣ, акы вндаще лица его. ходнтн
вѣкроу н с оҹмыма вѣнма гѣ вндаще его. аще недомыслимѣ естѣ бѣтѣ вбаѹе велнкѣ
дарѣ н прїннмѣтѣ ѿ него. . Втораа же заповѣдѣ естѣ еже любнтн дрѣг акы себе

л.252б нѣ бо намѣ презрнтн какогѣ люво ѹлѣка, рекѣща. ѡнѣ сїн праведѣ||а ѡнѣ сїн
грѣшенѣ. но рѣн бѣтѣ всѧ вѣстѣ. а мнѣ своимн грѣхѣ пѣчаль ѣ да нѣ ... ми трѣбѣ
ннѹтоже. Потомѣ еже не блѣднтн, но аще подрѣжне нмѣца, то въ вѣрѣмѣ
прнѣлнжатн сѧ. не акы скотѣ наслажатн сѧ плотьскыѣ вѣ оустава. но размѣрнтн прн
всемѣ все свое жнтнѣ. да бѣтѣ в' тѣ мѣрѣ ѡтѣмѣрнтѣ на сѣдѣ. аще кто многымн

л.253а языкы вѣстѣ всѣмн бѣа славнтѣ н млнтѣ. млѣтнѣ же творнтѣ кѣ оҹбѣгымѣ||ако
постннѣнѣюще нмѣннѣмѣ аще лн кто можетѣ все свое нмѣннѣ раздаатн бѣа
дѣла. а сѧ^а ннѣеватн хѣ радн. тако хѣс всѣхѣ радн постѣ^а н молнтвоу н

с҃ълезамн прѣнтн жнзнь снѹ сн бо заповѣдѣ выше всѣх҃ъ но не всѣ ю творатѣ. .

Первое да празноуѣють ч҃то въскр҃сеннѹ х҃вѣ. н всакѣ празнѣнкѣ е҃го н б҃ѣдѣ. н всѣх҃ъ
празнѣнкѣ ст҃ых҃ъ да не покланѣют сѧ до земли. ѿ велика днѣ до нѣ н всѧ неа҃ла. не
л.253б тоу҃ю тѣло мнѣюще. || но славаще въскр҃сенне х҃во н кланѣюще сѧ нконѣ х҃вѣ н б҃ѣн н
всѣх҃ъ ст҃ы. такоже н всѧ днѣ неа҃льныа ~ Н не постн сѧ в ты днѣ, но двоѣа҃ гасн
хотѣще брашно. но тоу҃ню грѣха не творѣще. но не оупнватн сѧ нн в кѣя же днѣ.
оупнвѣюще нбо сѧ погѣватѣ мѣздѣ свою трѣда своего . . В ты же днѣ мл҃твы
творнтн часто іа҃ могѣще. протнвѣ силѣ оупнѣнн, а ком҃канне часто емлюще. аще

л.254а лн недостонно причастнѣ сѧ ст҃ы таннѣ х҃вѣх҃ъ да осѣ || днѣ сѧ. . ѿ соуботы нже
лазоревы. не несѣт сѧ профѣры за оупокон нн кѣтъа. но все воскр҃сенна образѣ
творнтн. н просѣры выматн, н коутна крестнтн, то бо естѣ обра҃ въскр҃сенна х҃ва
гнѣа. аще кто сего не творнтѣ, то сѣ жнды ѡсоуженѣ бѣдетѣ, а е҃ правѣннкы
вѣнѣца погрѣшнтѣ Нѡ се слышавше братѣе потщнтѣ сѧ, ч҃тѣо н ч҃нсто
проводнтн постѣ. сѣ всакою ч҃тѣотою н въздержаннѣ ѿ всакого зла всю тоу҃ неа҃лю

л.254б стрѣнѣю || проводнѣше ч҃то. в великѣю сѣботѣ причастнѣше сѧ. н вкѣсѣтъ х҃лѣба
мало. прѣбѣдѣтъ всю тѣ ношь молаще сѧ. ~ Въскр҃сенне же гнѣе да прѣчаѣют
сѧ со всакою ч҃нстотою. причастнѣше сѧ въ цр҃кви тѣла гнѣа н кровѣ. шѣше въ
домы своѧ снѣдѣтъ испнютѣ н поспѣтъ. тако бо творѣтъ нстнннѣ
хр҃тіанѣ. в законѣ вѣжнн сп҃сают сѧ. не того бо радн х҃сѣ въскр҃се, пнтна ра҃ нли

л.255а ѡбнаденна радн. но сего радн, даа все || мнѣ мирѣ радостѣ. не нмѣшю конѣца.

въскр҃сеннѣ бо свонмѣ весь мирѣ просвѣтн. н всѧ вѣрныа възвеселн радостнѹ
дх҃овною. да видѣвшѣ вѣрнн въскр҃нне х҃во. празноуѣюще с любѣвнѹ всю тѣ неделю, а
не пнанѣствомѣ нн ѡбѣденнѣм нн пѣмн бѣсовьскымн. нн ннѣмн
плотьскымн дѣланнн н похотѣмн н всѣ во вѣрныа цр҃кы прннмаютѣ. сѣ ч҃тѣотою

л.255б вхѣдѣшнѣ развѣкѣ н тѣ не прннмаютѣ ѡсквернѣющнѣ телеса своѧ блѣдомѣ || н

лишнимъ пнннемъ, еже бес памати оупнвати см, та бо вса неделя вдннъ днѣ
 есть, егда хс въскрсе. тогда снѣце стоало не захода н ѣ. днн егда вѣ на вѣстоцѣ
 тогда стоало два днн. а о веерин. ѣ днн. а въ .н. н заиде. Та бо неделя едннъ
 день ѣ тѣмъже вѣрнѣн утѣ держаще неделю тѣ воскрсенна ра гнѣ. мольце см н

л.256а со кресты ходяще во всю неделю. Аще ли петрово говѣнѣе прїидеть.||нли
 фнлпovo говѣнне. в пнѣ в срѣ. ѣ во пѣтѣ. хлѣвъ со вооще. вдннoа днѣ а
 въ втѣ н в уѣ. двожѣ днѣ. а в сѣботѣ. н в нѣ, рыбы. ѣ дннмъ. Такоже все
 говѣнне петрово н фнлпovo правит см. поклѣ по тѣ на днь до земли вѣ колоцѣ. .
 ѡ велнокое говѣнѣе поклѣ по тѣ на всакъ днѣ. на зауреннѣ .р. на вѣдннѣ .р. на
 веерннѣ .р. а гн помнлѣн .н. нли вѣдетъ немощнѣ. в которое люво говѣнне то

л.256б немощн дѣла. такоже емѣ повелѣтъ шцѣ его покалнын рѣгадавъ ѡ
 всѣ. намъ было н кромѣ говѣнна творити хотѣши быти истовымъ.
 помннюще согрѣшеннѣ велнкаа, н множество нашего безаконїа. таже
 сътворхомъ прѣ творце ѣ свонмъ гдѣ вгѣмъ про наша было грѣхы нн главы не
 вѣскланнвати. внюще челоми до земли. нн шню своею было не шѣшвати.
 пролвающн слезы своа прѣ вгѣмъ. Стенюще н скорѣще ѡ неподобнѣ ѡ дѣле.

л.257а свон. како вы братїе||н сестры н шцѣ н мѣрѣ не воати см его . нли не трепетати его
 нли не творити воли его; тѣ бо ны есть сътвориатъ землю. вѣзманъ ѡ землю н
 створиатъ ѣ тѣло. Не тѣмо же но н дшю вдохнѣлъ н шжнвнл ны. н сътвориатъ
 есть внднмаа н невнднмаа. н створиатъ нѣо н землю. тако створи н агглы н
 архагглы. херубнмъ н серафнмъ. престолн гдѣвна. снѣце н лѣнѣ н звѣзды;
 морѣ езера, рѣкы источннкы. ѣ вса горы ѣ холмн вѣтры снѣгы дожь. ѣ скоты
 ѣ звѣрн. птнца гады. ѣ всакѣ древо земное н то все бѣа бонт см. н трепеще н не
 престѣпаѣ повелѣнна бжїа. все то въ оуставѣ своеѣ стонтъ работа шлѣкѣ
 естество. не престѣпаа повелѣнна бжїа. повелѣнню его повннѣта см. земля дающе

плоды своя травѣ жита. древа цвѣты плоды травныа древныа на снѣгѣ члкомъ на
 веселне и на потребѣ скотомъ. и звѣрѣи и птицами и гадами всемоу земномѣ
 л.258а днханню. свѣт же просвѣщаа. землю||и твора повелѣнна бжїа слнце освѣщаа и
 грѣа все ѿ земли и въсхода. работаа члкомъ. все твора повелѣнне бжїе, не
 престѣпаа повелѣнна его. такоже и луна и звѣзды стражюще все ноць. восхода
 и заходаше свѣтъ дающе члкомъ. пѣть показаша всеми шествюшнми. а на по
 морю и по рѣкѣи и по езеромъ поуть водаше. и многоа наша безаконїа таже
 л.258б сътворихѣи прѣ творциемъ своимъ бгомъ. не боаше са его ни ста||ише са злоба
 свои. то во все тръпнть бжїа страха боаше са. такоже и море творитъ и езера
 источнны рѣкы работающе члкомъ. свѣхъ носаше в кораблехъ возаше
 повелѣннемъ бжїини, вѣтры и градъ въ градъ. поутн твораще чрѣкъ ноць в лоднахъ и
 в чельнѣхъ. лѣтъ и зимѣ на возѣ, напагающе водами и кормаша рыбами
 всякими. и омывающе на, тако нами работаю боаше са творца своего. такоже и
 л.259а огонь||творитъ повинна са гдн работаа члкомъ, грѣа пека вара сѣша
 зноа, все твора на потребѣ на. аще не повелѣтъ гб. что сътвориши то все не
 смѣетъ. и стонть. во стѣвѣ своемъ . . . аще ли чело повелѣтъ что
 створиши, то все створиши но по божию повелѣнню. и послѣдѣ его а во
 собѣ ништоже не смѣетъ створиши, ни земля ни море. ни езера ни рѣкы ни
 кладѣзи, ни источнни, ни горы, ни простъ ни огонь ни звери ни гдн, ни
 л. 259б рыбы||ни мрази ни снѣзи. ни вѣтри никаже тварь. чн ли семѣ не имѣте вѣры
 безоумни члци то бо себѣ разгаданте. и пачисанте чело в нашемъ тѣлѣ нѣтъ. в
 наше тѣлѣ огонь зима нежитѣдны глнсти червѣе же в нашемъ тѣлѣ. то все
 лежатъ недвижно боа са бга не смѣа ништоже створиши тѣлѣ нашемоу . . . аще
 ли повелѣтъ гб всеми вѣстатн еже в на ѿ недѣгъ великоу болѣзнь створиши
 л. 260а члкомъ|| и въ смѣть приводитъ бжїини повелѣннемъ все во бга бонт са и

трепещеть. толко мы ѹлицн все престѹпаемъ бѣа не боише сѧ заповѣдн его не
 съхраннмъ. ѡцѣь свои не слышамъ по зломъ своимъ оумоу. по первомъ своему
 проклатъствѹ. и непокорнвомъ бѣгаеѹ ѡ пѹти истиннаго и спасенаго нже ведѣ
 на^с въ црѣтво невѣое и в ранскою пицию въ вѣчннн жнвѣ. но мы того бѣгаеѹ а на
 л.260б пѹть погыбелннн ||настоуѹпаемъ ведѹщн ны в' мѣкѣхъ и въ тмѣхъ кромѣшнню и
 ннкто ны доведеть по самн себе по своимъ зломъ нравѣхъ. бѣа не боише сѧ нн
 ѹтѣше его и заповѣдн его престоуѹпающе. а днавола дѣла твораше и грѣхы
 свершающе бѣа не брегѹше дѣавола възлюбнвшѣ. н' мѣкѣхъ вѣчннню. свободнн
 бывше самн сѧ в работѣ предаемъ. самъ гбѣ въ еѹалѣн глѣтъ всакъ творан грѣхъ
 л.261а рабъ есть грѣхѣхъ. мы || же гбѣ забываемъ и не творнмъ волн его. како ны было не
 ѹтннн его. самъ бо ны въ пчелѣ глѣтъ ѹемъ ма ѹлѹе не оумѣешн ѹтннн. . Я
 азъ тебе дѣла свѣтъ сътворнхъ, н' нѣса распротрѣ. землю на вода ѣтверднхъ.
 море горѣстню нагнахъ и пѣскомъ ѡградн тебе радн езера рѣкы источннкъ
 сътворн, тебе ра^с слнце и лѣнн и звѣзды ѣкраснхъ. тебе дѣла всако древо
 насадннхъ и прорастн^х травѣхъ. тебе дѣла ѡгнь сътворнхъ дождѣ поустнн и снѣгы и
 л.261б новое творѣ стѹхннно то мене боит сѧ || и трепещеѣ, и не престѹпаеѣ повелѣнна
 моего. ты же мене не трепещешн. нн боишн сѧ нн съхранншн заповѣдн моѣхъ. пошто
 ма не ѹтешн азъ твои въ азъ же твоѣ ѡцѣь. азъ же твоѣ плема не оумѣешн
 ѹтннн. и не боишн сѧ мене. . Яще ли нмѣешн бѣа себѣ то ѹемъ мн не слоужншн
 со страхомъ, такоже мн слѣжать аггѣлн и архггѣлн. и вса тварь. Яще ли ма
 л.262а зовешн цре^а. то ѹемъ ма не ѹтншн съ богазнню. такоже || земномъ црѣю слѣжать
 слѣгы. . Яще ли ма творншн прадѣдомъ, нли дѣдѣ себѣ. ѹемъ ма не ѹтншн такоже
 добрнн вншн, прадѣды и дѣды ѹтѣ Яще ли творншн ѡцѣ себѣ. то ѹемъ не
 творншн волѣ моѣн. такоже добрнн снѣве ѡцѣмъ творѣть Яще ли ма творншн
 блнзокомъ себѣ, нли братомъ. то ѹемъ ма не ѹтншн такоже добрнн блнзоцн

- творять близокн своих утаты или братію. Но мы пакы на прежнее възвратни
- л.262б са нами во||аще прїидеть пѣ утѣта дшамъ и тѣломъ. прогнанне всѣмъ дѣлѣ
 злы. се бо заповѣданне всакон добродѣтели утѣмыи іерѣи. слѣжителѣ и прѣстателн
 бжїю прѣлѣ. мы бо печалѣемъ и скорѣнмиъ. и страдно творимъ говѣннѣ и все
 помышлѣѣ на срѣцѣ свои како прентн говѣнне не хотѣще са встатн злобъ свои.
 поганьства вбогаденна блѣженїа непокорѣнна, и всего безаконна. и пѣтн
- л.263а спѣсенаго прїи вѣгающе и ходимъ къ іерѣомъ пра || шающе что нами гасн. или
 пнтн или что поклона ~ яще нами ркѣтъ правнло стѣхъ аплѣ и утѣны
 оцѣ навдѣщн на на пѣтъ спасенын. и вбращающе дшѣ ѿ погнѣелны злыхъ
 дѣлѣ. и къ страху бжїю приводѣщнхъ. и глѣущнмиъ нами всю истиннѣ. егда
 нхъ оуслышн право. и достоно чннъ свои соблюдѣще. и повелѣвающнмиъ нами
 утѣын постѣ. что и непорочно съблюстн ѿ всакна злобы ѿстѣпнтн къ бгѣ
- л.263б прнвѣгнуѣтн на || дїаволу глѣвѣ настѣпнтн и всю силѣ его посрамнтн. и вола его
 попатн истнннмиъ и утѣмыиъ постомъ и бжтѣвеныхъ млѣтвѣ. и погрѣжающе утѣмн
 слезамн всакѣ злобѣ и помыслы воюющнхъ на дшѣ. и всѣхъ стѣтен ꙗко
 птнцамъ дшамъ нашнмиъ. да не оувѣзнемъ воплѣ въ тѣхъ же стѣтѣ въ прежнн по
 своемѣ нраву ходѣще. и та словеса слышавше ѿ нн дшеполезна. не
- л.264а хошемъ добро. и глѣмъ се вель||ин ны тѣжко не можемъ сего понестн. нѣѣ
 есме слабѣ уцн то на добраа ли дѣла еже бгѣ прнблнжена са. есме лѣнны
 и немоцнн ннже дшѣ спсѣт са и къ бгѣ възвышаем са. а на злаа дѣла
 есме крѣпцн и на ленны и моцнн и бодрѣ, и творимъ ѿ своимъ
 злодннѣ. добрын полезны, бжтѣа заповѣдн тѣжкы си творимъ и страїѣе всѣ и
 ѿ чѣмъ тѣжкы нами сѣтъ. бжтѣа заповѣдн братне и сестры и чада, чн по морю
- л.264б плаваннемъ. или по езерѣ||хоженїе. или по рѣкамъ нѣуное пороѣе въ хѣженїе или по
 поутн ходѣще нѣжѣю в кыа грады разбонннкъ воаще са. но что си вса мѣю нѣ

во в заповѣдѣхъ вѣжнхъ тѣжко ннчѣже. но не троѹно не рѣн во вбращають на ѿ
 пѣти погнбелнаго. и на пѣть истиннын спсєнын наставаляю на то ли ѿ намъ
 тѣжко . . ~ Яще велать намъ покаати сѧ прежннхъ свонхъ грѣховъ и злы дѣла
 л.265а ѿстоупити а къ гдѣу вѣс прнбѣгнути. || а дїавола дѣла ѿ себе ѿвращн. и глѣмъ
 мы есме хрїтїане. а дѣла днавола творн. и мы вѣдаемъ тако крїстн есме но
 млада тѣломъ и смысломъ младамы. ѿрицали сѧ есме сатаны, и всѣхъ
 дѣла его и всего стѣда его. ннѣ же оүнн і старн вѣдѣте шпѣть есме
 вѣстѣпннн и в'нернн тако сѣтъ. тако в первалѣ ѿрѣцанїа днавола. и не
 хотѣше нз ннхъ на староств вынрѣтн нн встатн сѧ н. злосер'днемы свонмы и
 л.265б словами днавола да како хоцемъ млѣтъ вжїю || ннѣтн. и еѣда его страшнаго
 нзбытн, тако творѣщего. но на прежнеє глѣнне. возвратнн сѧ. іерѣомъ бо нѣжно
 пещн сѧ. ѿ стадѣ своємъ хвѣхъ ѿвещь. Яще пастѣхъ пасъ стадо то не зблюдеть
 стада. тогда волкъ прншедъ распѣднтъ стадо и ѿвцю восхнтн велнко зло
 бываеть пастѣхъ томъ неблюшємъ ѿвчати своего стада. паст'ващнмъ хѣо стадо.
 л.266а такоже не рѣомъ блюдаще на ѿ волка мыслєнаго. еже есть днавола того || волка
 блюдѣчн на іерѣ. велѣ намъ вѣгатн на горы да не постнженн вѣдемъ
 днаволомъ. и ведомн во дно адово. тѣхъ во горъ самъ волкъ вѣгае. Яще сѧ
 хоцеть погнатн по на. и скоро зстанеть посрамнт сѧ вѣомъ и лова своего в
 на не ннѣе. Яще бо на ты горы вѣзвѣжнмъ спсєм сѧ Горы же соутъ хѣы
 заповѣдн стѣ аплѣ и пророкы и стѣ ѿцѣ. еже іерѣемъ оуказали намъ на пол'зѣ и на
 л.266б покаанїе злыхъ нашнхъ дѣла. соутъ бо въ мѣрѣ всѧ на||ша дѣла. Мѣрою
 дѣла нашн вѣднмъ сѧ. Иже ѿбон мѣрѣ являю вамъ вѣолюбнвнн чєловѣцы. да
 прнложнтє оушн ваша ср'дєчннѣ сѣтъ мѣры. нннже ѿправ'днн сѧ дшїо свою
 спсємъ, и на горы оуѣжнмъ. волкъ нже есть днаволъ. вѣжанне же есть покаанїе пѣ
 чнстѣ поклонн и алканне. вѣздорѣжанне ѿ всѧкого зла. мнлостннн и покорєнне любовь

л.267а н смѣренне кротость, н трезвость братолюбне нагнмъ ѿдѣнне,|| молчанне послѣшанне
словесъ бжїихъ, нн всѣжєніе н не клеветанне. нн обнда, нн лганїе. нн вража,
нн рѣзонманне, нн блѣнн прелюбодѣнство нн гѡрдость, бдѣнне слезы. н мѣтвы
к црѣвѣ хожєнне болнымъ посѣщенне. къ темннцн прнхоженне н
надѣленне мртвѣ погрѣбанне. ѡца поутнн мѣрь любєнне, ннѣ многа
дѣанна н подобна сн. сннн дѣанн всѣ кознн днавола прожене н главѣ его

л.267б злочєстнвою попрємъ. Се же соѣ ||дрѡгыя мѣры. жнзнн сєѣ дѣла н скверна
ѡ бѣѣ ѡстѣпна. намъже велн хс бѣ ѡстѣпнтн н взытн на горы. еже нерѣкымъ велѣтъ
н бѣгатн, нже сѣтъ велнн пагоубна. н бѣгомъ ненавндна н стѣымн проклѣта .
Еже єсть сваръ бон свѣда велнчанїе грѣдѣсть немлрднє завнсть братонєлюбїе
прозорьство злоба ѡбнда дїенїе возвышенїе лицемѣрне непокоренїе

л.268а мѣздонманне ѡсоужєнне хоуленне пыганьство ѡбыадєнне. несытость.||
прелюбодѣнство гравленнє наснлнє. неслѣшанїе божїихъ словесъ, прєстѣплєнне
бжїихъ заповѣдн, оубнство. разбѡн дшєгоубнє, ѡродѣнство наоузоношенне,
кощюны ндолослоужанне, молєнна колодазнаѣ. н рѣчунаѣ. пѣнн бѣсовьскна
плєсанна боубнн сопѣлн козннцн, нгранна бѣсовьскаѣ, н всѣ злаѣ дѣла снхъ бо
дѣлѣ ѡлоучнвшє сѣ. Вєлѣтъ намъ ѡцн ходнтн по правнлѡ н по

л.268б заповѣдємъ стѣѣ аплѣ. н бѡгонснѣ ѡцѣ||ходнтн на горы рекша настѣпѣтн на
дѡбраѣ дѣла. ѡ злыхъ же оудалѣтн сѣ да не вѣсхнщєнн бѡдємъ звѣрємъ рекше
дїаволѡ да не снєсєнн бѡдємъ во дно адово тмѣ кромѣшнню. н сѣтворнмъ печѣаль
на пастѣха еже єсть нерѣн. Да то слышащє братнє н сєстры. пѡвннємъ сѣ на
дѡбраѣ дѣла. а злыхъ сѣ ѡстанє н ѡвѣннємъ. а постныѣ днн радостню
дѣѡвною проводнмъ съ ѡтѡтою. ї стѣрахъ бжїн, нмѣющє вѣ срдѣцєхъ нашнхъ

л.269а ѡца || сѡєєго слоушающє, заповѣдн гнѣ съхранѣщє со всѣкѣ смнреннємъ, н
мѣтвѣмн н всею дѡбродѣтєлю да дѡстѡнно ѡпасєнн вѣдємъ, прєнтн постныѣ

дѣн. честнымъ іерѣи чистн и непорочнн вѣдем. прнати спасеное тѣло и кровь
христовѣ. на ѡсцѣенне дѣшамъ и тѣломъ нашнмъ. на ѡцнценіе грѣховъ, на
нсцѣленне недѣгомъ мѣтвamn стѣ аплѣтъ, ѡца и сѣа и стѣго дѣха и нѣк и прѣно и въ
вѣкы вѣкомъ амннѣ.

3.2. Речник-индекс

Я

азъ 108², аз 114, мене 112, 115, мнѣ 15

адовъ - адово 163, 191

алканнѣ - алканне 171

ангелъ - агглы 66

апостолъ - апль 129, 189

архангелъ - архагглы 167, архаггли 116

Б

безаконнѣ - безаконїа 78, безаконїа³ 59

безоумьнъ - безоумїн 92

бнѣн - бнѣнѣ 61

блнзъкъ - блнзокъ - блнзокомъ — 121; блнзоцн — 121;

блждъ - блѣ 174, блждомъ 46

блжднѣн - блжднѣн 16

блжженїе - блжженїа 127

блѣстн - блѣдѣнѣ 161

---

² Цифрата отговаря на реда, на който се среща в текста посочената форма според изданието на Р. Павлова(б. м., В.И)

³ До основната форма присъстват всички форми, употребени в текста, въпреки графичната близост (б. м., В. И.)

БОГЪ - БГѢ 141, БГѢ 2, БГѢМЪ 60, 62, 79, 164

БОГОЛЮБИВЪ - БГОЛЮБИВІИ 168

БОГОНОСЬНЪ - БОГОНСНЬ 189

БОГОРОДИЦА - БЦА 23, БЦН 25

БОГЪ - БГ 12

БОДРЪ - БОДРѢ 142

БОЖИИ - БЖІА 74, БЖІЮ 131, БЖІА 70, БЖІТА 80, БЖІИ 40, БЖІИМЪ 82, 96, БЖІИХЪ 173, БЖІИХЪ 147, 185, БЖІИХЪ 184, БОЖНЮ 88

БОЖЕСТВЕНЪ - БЖТВЕНЬХЪ 135

БОИ - БОІА 94

БОИТИ - БОИЩЕ 79, БОИТ 69, БОИШИ 113

БОЛЬНЪ — БОЛНЫМЪ 175

БОЛѢЗНЬ - БОЛѢЗНЬ 95

БОЛАЗНЬ - БОЛАЗННЮ 117

БОГАТИ СЛ - БОГАТИ 63

БРАТНІА - БРАТІЕ 63, БРАТНЕ 2, БРАТІЮ 63

БРАТЪ - БРАТОМЪ 172

БРАТОЛЮБИЕ - БРАТОЛЮБИЕ 122

БРАТОНЕЛЮБИЕ - БРАТОНЕЛЮБИЕ 181

БРАШНО - БРАШНО 27

БРѢЩИ - БРЕГЪЩЕ 104

БУДЕТЬ 33, 56, БУДѢТЕ 153, БУДЕМЪ 190

БЪДѢННІЕ - БДѢННІЕ 174

БЪУЕЛА - ПУЕЛѢ 107

БЫТИ - ЕСТЬ 5, 12, БУДЕТЬ 33, 56 БЪДѢТЕ 153, БОУДЕМЪ 190, БЫ 48, БЫВШЕ 105, БОДУТЬ 176

БЫВАТИ - БЫВАЕТЬ 160, СЮТЬ 165, СЪТЬ 144

БЪГАТИ - БЪГАЕ 99, БЪГАЕ 163, БЪГАЮЩЕ 128

БЪЖАННІЕ - БЪЖАННІЕ 170

БЪСОВЪСКЪ - БЪСОВСКАА 187, БЪСОВЪСКЫМН 44, БЪСОВЪСКНА 186

БЖЕГЪНЪ - БОУБНН 187

В

ВАРНТИ - ВАРѦ 85

ВЕЛЬМН - ВЕЛЬ 139

ВЕЛѢТИ - ВЕЛѢ 162, ВЕЛѢТЬ 189

ВЕЛНКТЪ 12, ВЕЛНКАА 59, ВЕЛНКЪЮ 36

ВЕЛНУАННІЕ - ВЕЛНУАНІЕ 182

ВЕСЕЛНІЕ - ВЕСЕЛНІЕ 73

ВЕСТИ - ВЕДѢ 99, ВЕДОМН 163, ВЕДѢЩІИ 101

ВЕУЕРЪНА - ВЕУЕР'ИН 49, ВЕУЕРНІИ 56

ВНДѢТИ - ВНДѢЩЕ 11, ВНДѢВШЕ 43, ВНДНМАГА 66

ВЛЪКТЪ - ВОЛКТЪ 159

ВОДА - ВОДА 108, ВОДАМН 83, ВОДАЩЕ 78

ВОЗНТИ - ВОЗѦЩЕ 81

ВОЛЪНЪ - ВОЛНЫ́ 8

ВОЛГА - ВОЛН 64

ВЪЗВРАТНТИ- ВОЗВРАТНИ 157

ВЪЗВЫЩЕННІЕ - ВОЗВЫШЕНІЕ 183

ВЪКҪСНТИ - ВКҪСАТЬ 36

ВЪНОҪКЪ - ВНҪЦН 119

ВЪСКРҪСЕННІЕ - ВОСКРҪСЕННІА 50, ВОЃКРҪЕННА 31

ВЪСХОДИТИ- ВОСХОДА 76

ВЪСХЫТНТИ - ВОСХИТНІ 159

ВОЮВАТИ - ВОЮЮЩНХЪ 136

ВРАЖЬДА - ВРАЖА 173

ВРҪМА - ВРҪМА — 16;

ВЪСЬ - ВЕСЬ 42, ВСЕ||МҪ 41, ВСЕМОҪ 73, ВСЕМЬ 18, ВСҪМЪ 77

ВЪСАКЪ - ВСҪ 5, ВСҪМЪ 10, ВСҪ 45, ВСАКОГО 35, ВСАКОЮ 35, ВСАКЪ 23, ВСАКЫМН 84

ВЪСАҪҪСЪ - ВСАҪСН 5

ВЪДҪХИЖТИ - ВДОХИЖЛЬ 65

ВЪЗВҪЖАТИ - ВЪЗВҪЖИМЬ 165

ВЪЗВЕСЕЛИТИ - ВЪЗВЕСЕЛИ 42

ВЪЗВРАТНТИ СА - ВЪЗВРАТНИ 122

ВЪЗВЫШАТИ - ВЪЗВЫШАЕМ 141

ВЪЗДРҪЖАННІЕ - ВЪЗДЕРЖАННІЕ 35, ВЪЗДРҪЖАННІЕ 171

ВЪЗЛЮБИТИ - ВЪЗЛЮБИВШЕ 104

ВЪЗЛѢТИ - ВЪЗЛѢ 64

ВЪСКЛАННВАТИ - ВЪСКЛАННВАТИ 61

ВЪСКРЪСНѢТИ - ВЪСКРЪСЕ 40, 48

ВЪСКРЪСЕННІЕ - ВЪСКРЪННІЕ 43, ВЪСКРЪСЕННІЕ 25, 37, ВЪСКРЪСЕННІЕ 42, ВЪСКРЪСЕННІЮ 23, ВЪСКРЪСЕННА 32

ВЪСТОКЪ - ВЪСТОЦЪ 48

ВЪСТѢПАТИ - ВЪСТѢПИТИ 154

ВЪСХОДНТИ - ВЪСХОДА 75

ВЪСХЫТИТИ - ВЪСХИЩЕНИ 190

ВЪСХОЖДЕННІЕ - ВЪХЪЖЕНІЕ 145

ВЪТОРЪ - ВТОРЪ 53, ВТОРАТА 13

ВЪХОДНТИ - ВХОДАЩИ 46

ВЫИМАТИ - ВЫМАТИ 32

ВЫИЕРАТИ - ВЫИЕРАТИ 155

ВЫШНИ - ВЫШЕ 22

ВЪДАТИ - ВЪДАЕМЪ 151, ВЪДАТИ 15, 19

ВЪКЪ - ВЪКОМЪ 200

ВЪНЬЦЪ - ВЪНЦА 34

ВЪРА - ВЪРОЮ 12, ВЪРЫ 91

ВЪРЪНЪ - ВЪРЪНИИ 50, ВЪРЪНА 42

ВЪТРЪ - ВЪТРЫ 68

ВЪУВЪНЪ - ВЪУВЪНИИ 100, ВЪУВЪНЮ 104

Г

гадѣть - гадомѣть 73, гады 69, гадѣн 90

глава - главы 60

глаголаннѣ - глѣаннѣ 157

глубина - глубины 7

глаголати - глѣть 105, глѣмѣть 139, гла 107, глѣющимѣть 131, гланстѣн 93, глѣющимѣть 131

говѣннѣ - говѣннѣе 51, говѣннѣ 52

горѣсть - горѣстнѣю 109

гора - горы 68, 90, 165

господѣ - гд 67, га 3, гдѣѹ 150, гдѣн 85, гдѣ^н 60, гѣ 8, 86, гѣ 56

господѣнѣть - гнѣ 37, гнѣ^н 33

грабленнѣ - грабленнѣ 184

градѣть — градѣть 82

грѣхѣть 8, грѣховѣть 7, грѣхѣ^н 106, грѣха 27, грѣховѣть 149, 198

грѣшнѣть - грѣшенѣть 15

грѣдѣсть — грѣдѣсть 181, гѣрдѣсть 174

грѣти - грѣ^н 75

Д

дати - давѣть 6, дающѣ 71, да^н 41

дѣволъ - діаволу 134, діаволо 191, діавола 150, діавола 104, дѣволъ 170, дѣволомъ 163, дѣвола 103, 154 дѣволни 156

добродѣтель - добродѣтели 124

добръ - добри 119

довестн - доведеть 102

домъ - дома 39

достоннъ - достонно 132

дръжатн - держаще 50, дръжнтѣ 9

дрѣвнъ - дрѣвныа 72

дрѣво - древо 69

дрогъ, -ын - дрог 13, дрогъа 178

доухъ - духа 3

доуховнъ - духовною 43, 194

доуша - душамъ 198, душѣ 136, душамъ 123, душу 65

доушепользвнъ - душеполезна 138

доушегоубнѣ - душегоубнѣ 185

дѣва - двѣ 49

дѣвашьды - двожа 26, двожа 53

дѣменнѣ - д'меніе 182

дѣждь - дожѣ 68, дожѣ 111

дымъ - дни 30

дыханнѣ - днханню 74

ДЪНЬ - ДЕНЬ 50, ДНѢ 53, ДНЕМЪ 53, ДНН 26, ДНН 24, 26

Д'БДЪ - Д'БДѢ 118

Д'БЛО - Д'БЛА 57, Д'БЛА 21, Д'БЛА 167, Д'БЛЕ 62

Д'БГАННІЕ - Д'БАННІН 45

Є

ЕВАНГЕЛІЕ - ЕВ'АННІН 105

ЕДННЪ 49, АДННЪ 47, АДННОА 52

ЕЗЕРО - ЕЗЕРА 68, 80, ЕЗЕРОМЪ 78, ЕЗЕРЪ 145

ЕСТЕСТВО - ЕСТЕСТВЪ 71

Ж

ЖИВОТЪ - ЖИВОТ'К 4

ЖИДЪ - ЖИДЫ 33

ЖИЗНЬ - ЖИЗНЬ 22

ЖИТНІЕ - ЖИТНІЕ 18

ЖИТО - ЖИТА 72

З

ЗАБЫВАТИ - ЗАБЫВАЕМЪ 106

ЗАВИСТЬ 181

ЗАИТИ - ЗАИДЕ 49

законъ 40

заповѣдь 9, 10, заповѣдїи 113, 185, заповѣди 195

заповѣданіе - заповѣданне 124

заоутрѣнїа - заўрєнїи 55

заходити - заходати 77, захода 48

звѣрь - звери 90, звѣрьмь 190, звѣри 69

звѣзда - звѣзды 6, 67

земля - землю 74, земли 24, 54

земельнъ - земномѣ 73

знама - знамѣ 83

знаи - знаи 86

зълъ - зла 35, злыи 124, злыи 130

зълоба - злѣба 79

зълѣоуміе - злѣднїе 143

зълѣосрднїе - злѣосрднїемъ 155

зълѣѣстнѣвъ - злѣѣстнѣвоу 178

зълѣвати - зѣвѣши 117

Н

н - него 13, немѣ 7, нхъ 132, нхъ 155, ѣ 155, ни 141, его 11, емѣ 11, 57

нерен - нерѣн 147, 192, нерѣвань 179

нзвытн - нзвытн 157

нграннѣ - нгранна 187

ндолослуженнѣ - ндолослужаннѣ 186

нже 30, еже 10, 181

нкона - нконѣ 25

нматн- емлюще 29

нмѣннѣ - нмѣннѣ 20, нмѣннѣмъ 20

нмѣтн - нмѣща 16, нмѣщю 41, нмѣте 91, нмѣешн 115, нмѣѣ 165

нма 2

ннѣ - ннѣ 139, ннѣмн 44

нспнтн - нспнютъ 39

нстовѣ - нстовымъ 58

нстоуѣннкѣ 109, нстоуѣннкы 81, нстоуѣннкы 68

нстннѣнѣ - нстнннѣ 131, нстнннаго 4, 99, нстнннѣ 39

нсцѣлѣннѣ - нсцѣленнѣ 199

нерѣн 162, нерѣемъ 166, нерѣвань 128, нерѣн 124, нерѣн 197, нерѣвань 161

К

каковѣ - какого 14

кагатн - кают 7, кающаго 8

кладѣзь - кладѣзи 90

кладѣзьнѣ - колодѣзнаѣ 186

кланѣти - кланѣюще 25

козница - козницѣ 187

комѣканнѣ - комѣканнѣ 29

конѣць - конѣца 41

корабль - кораблѣхѣ 81

которын - которое 56

кощюна - кощюны 186

кромѣ - кромѣ 58

кромѣшнь - кромѣшнюю 101, 191

кротость - кротость 172

крѣвь - кровѣ 38

крѣмнѣти - кормищи 83

крѣсть - кресты 51

крѣстнѣти - крестнѣти 32, крѣнѣше 3, крѣнѣи 151

крѣщеннѣ - крещеннѣм 4

крѣпѣць - крѣпѣци 142

коутнѣ - коутнѣ 32, кѣтъѣ 31

кѣзьнь - кознь 177

кѣто - кто 18

кын- кыа 27

Л

лазаровъ - лазоревы 31

лежати - лежитъ 94

ленневъ - левневы 142

лице - лица 11

лицемѣрне - лицемѣрне 182

лишкнъ - лишнимъ 47

ловъ - лова 164

лодне - лоднахъ 82

лоуна 76, лѣнѣ 67

лъгати - лганіе 173

любнн 10

любленнє - любленне 176

любо 14

любы - любѡвнѡ 43

лѣнневъ - лѣнневы 140

лѣто - лѣтѣ 83

М

мало 37

мати - мѣръ 176, мѣрн 63

мноловати - мнолюще 25

мнолостыни - мнолостѣни 171

мнолостнвѣ - млѣтнвѣ 5

мнорѣ - мнорѣ 41

младѣ - млдѣ^а 152, млдмынѣ 152

млѣчаннѣ - молчаннѣ 172

мон - моен 120, моего 113, моѣ 113

моленнѣ - моленна 186

молтѣва - млѣвани 196, 199, млѣтѣвѣ 135, млѣвѣ 174, млтѣвѣ 28, молтѣвою 21

молтѣти - млѣтѣ 19, молаще 37

морѣ - мѣрѣ 89, морѣ 68

моци - могѣще 29, можетѣ 20

моцѣнѣ - моцини 142

мразѣ - мрази 91

мрѣтѣвѣ - мрѣвѣ^а 176

мъздонмѣннѣ - мъздонманнѣ 183

мъногѣ - многа 176, многаж 78, многыни 18

мъножѣство - множѣство 59

мы - нѣ 130, нѣ 84, нѣ 14, 146, намиѣ 14, 179, ны 65

мыслѣнѣ - мыслѣнаго 161

мъзда - мъздѣ 28

мѣра - мѣрою 167, мѣры 169, мѣрѣ 18

мѣннѣти - мѣнѣю 146

мѣка — мѣкѣ 101

Н

навѣдѣти - навѣдѣши 130

нагѣ - нагнѣти 172

надѣленнѣ - надѣленнѣ 176

налнѣти - налнѣхѣ 109

нападаѣти - нападаѣюще 83

наслаждаѣти - наслаждаѣти 17

наставлѣти - наставляѣю 148

настѣпнѣти - настѣпнѣти 134

настѣпати - настѣпѣти 189, настоѣпаѣмѣти 101

наслнѣ - наслнѣ 184

наоѣзоношеннѣ - наоѣзоношеннѣ 185

нашѣ - на||ша 167, нашѣ 93, нашеѣ 3, нашемоѣ 94, нашнѣти 137

наѣѣти - наѣѣше 2

небѣсьнѣти - небѣѣе 100

небѣ - небѣ 66, небѣса 108

не блѣстѣти - неблѣѣшѣмѣти 160

небнѣднѣти - небнѣднѣмаѣти 66

небѣльнѣти - небѣльнѣти 8

НЕДВНЖНИГЪ - НЕДВНЖНИО 94

НЕДѢЛА - НЕЛЮ 35, НЕДЕЛЮ 43, НЕДЕЛА 47

НЕДОМЫСЛИМЪ - НЕДОМЫСЛИМЪ 12

НЕДОСТОННЪ - НЕДОСТОННО 30

НЕДЖГЪ - НЕДЖГОМЪ 199

НЕДѢЛЬНЪ - НЕЛНЫЛ 26

НЕМНОСРЪДНІЕ - НЕМЛРДНІЕ 181

НЕМОЩНЪ - НЕМОЩЕНЪ 56, НЕМОЩНИ 141

НЕМОЩЬ - НЕМОЩН 57

НЕНАВНДНМЪ - НЕНАВНДНМА 180

НЕПОДОВЬНЪ - НЕПОДОВНЪ 62

НЕПОКОРЕНІЕ - НЕПОКОРЕНІЕ 182, НЕПОКОРѢННА 127

НЕПОКОРЛНВЪ - НЕПОКОРЛНВОМЪ 99

НЕПОРУЧЪНЪ - НЕПОРУЧНО 133

НЕСЛОУШАНИЕ - НЕСЛЪШАНІЕ 184

НЕСТН - НЕСЪТ 31

НЕСЫТОСТЬ 183

НЕТРОУДЪНЪ - НЕТРОУДНО 147

НИКЫН - НИКАЖЕ 91

НИКЪТО - НИКТО 102

НИЦЕВАТИ - НИЦЕВАТИ 21

НИЧЪТО - НИЧТО 16, 89

НОВЪ - НОВОЕ 112

НОСИТИ - НОСИЩЕ 81

НОЩЬ 37, 76

НРАВЪ - НРАВЪ 102

НОУДЬНО - НОУНОЕ 145

НОУЖДА - НУЖЕЮ 146

НОУЖДЪНЪ - НУЖНО 157

НЫНЪ - ННЪ 153

НЪТЪ - НЪТЪ 92

О

ОБНДА 173, ОБНДА 182

ОБОН- ОБОН 168

ОБЛЮСТИ - ОБЛЮДЕТЬ 158

ОБРАЗЪ - ОБРА^ъ 32, ОБРАЗЪ 31

ОБРАЩАТИ — ОБРАЩАЮЩЕ 130

ОБЪДЪНЪ - ОБЪДНІИ 55

ОБЪ - ОБЪХЪ 81

ОБЪДАННІЕ - ОБЪДАЕННА 127, ОБЪДАЕННЕ 183, ОБЪДАЕННЕМЪ 44, ОБЪДАЕННА 41

ОВОЩЕ - ОБОЩЕ 52

ОВЧА - ОБУАТИ 160

ОВЬЦА - ОБЦЮ 159, ОБЕЦЬ 158

огнь - огнь 85, 90, ѡгнь 93

оградити - ѡградѣ 109

одѣвнѣ - ѡдѣвнѣ 172

оживити - ѡживити 65

оклеветати - ѡклеветати 173

око - ѡчма 12, ѡчю 61

омывати - ѡмывающе 84

онъ - ѡнъ 14

оправдати - ѡправди 169

опати - ѡпѣ 137, ѡпати 153

оса - осъ 30

освѣтити - ѡсвѣтити — 74

освѣщеніе - ѡсвѣщеніе 198

осквернити - ѡсквернит 5, ѡскверняющѣ 46

остати - ѡста||нѣще 79, ѡстанѣ 193, ѡстати 126

оставити - ѡставити 6

осоушнвати - ѡсѣшнвати 61

осудити - ѡсудити 168, ѡсоуженъ 33

осужденіе - ѡсуженіе 173, ѡсоуженіе 183

отъць - ѡца 195, оць 130, ѡца 3, ѡць 1, 166, 189, ѡцѣмъ 120

отъбѣгнати - ѡбѣгнати 193

отъврѣщити - ѡврѣщити 150

отълоуѹнѹтн - ѡлоуѹнѹше 188

отъмѣрнѹтн - ѡтъмѣрнѹтъ 18

отърнцаннѹе - ѡрѣцанїа 154

отърнцатн - ѡрнцаан 152

отъстѣпнѹтн - ѡстоуѹпнѹтн 150, ѡстѣпнѹтн 133, 179

оуищєннѹе - ѡцищєнїе 198

П

пагоуѹбнѹтъ - пагоуѹбна 180

пакы 122

памѣтъ - памѣтн 47

пастѹвнѹтн - паст'ѡщнѹтъ 160

пастоуѹхъ - пастѣхъ 158

петровъ - петрово 51

пєѹаловатн - пєѹалѣемь 125

пєѹаль 15

пєщн - пєка 85

пнѣаньство - пнѣаньствомѣ 44, поѣаньства 127

пнѣтн 129

пнѣтнѹе - пнѣтна 40, пнѣтнемь 47

пнѣца - пнѣцю 100

плаваниѣ - плаваннѣмъ 145

плѣмѣ 114

плодѣ - плоды 72

плѣтъскѣ - плѣтъскѣ 17, плѣтъскыи 45

пласаниѣ - пласаннѣ 187

повелѣти - повелѣти 57, повелѣти 86

повелѣвати - повелѣвающи 132

повелѣниѣ - повелѣннѣмъ 82, повелѣннѣ 70

повнновати - повннѣти 85, повннѣти 71

погубити - погубити 28

погубити - погубити 164

погрѣжати - погрѣжающе 135

погрѣбаниѣ - погрѣбаниѣ 176

погрѣшити - погрѣшити 34

погыбѣльнѣ - погыбѣльныи 101, погыбѣльнаго 148, погыбѣльныи 130

погыбѣль - погыбѣль 6

подобати - подобаетъ 2

подобѣнѣ - пѣнѣ 52, подобна 177

подрѣжнѣ - подрѣжнѣ 16

показати - показати 77

показати - показати 149

показальнѣ - показальныи 57

покаяніє - поканіє 6

покланѣти - покланѣют 24

поклонѣ - покло^н 54, поклона 129

покореніє - покоренне 171

польза - пол'зѣ 166

пользѣнѣ - полезны 143

помыслѣти - помыслѣте 92

помысль - помыслы 136

помыслѣти - помышлѣ^н 126

помнлѣвати - помнлѣн 56

помнѣти - помнѣюще 59

понесѣти 139

попърѣти - попрѣти 135, попрѣмѣти 178

породѣти - породѣти 4, пороѣ^ное 145

послоушаніє - послѣшанне 172

послѣдѣ - послѣдѣ 88

поспаѣти - поспаѣти 39

посрамитѣ 134, посрамит 164

постѣти 35, постѣти 1, постомѣти 135

постнѣнѣти - постнѣнѣюще 20, постнѣженн 162

посѣщеніє - посѣщенне 175

потомѣ - потомѣ 4, 16

потрѣба - потребѣ 73

потѣцнѣти - потѣцнѣте 34

похотѣть - похотѣми 45

поучѣто - поучѣто 113

правдѣнникѣть - правѣнникы 33

правдѣннѣть - правѣдѣѣ 14

правнло 129, правнлѣ 188

правнѣти - правнѣт 54

радѣдѣть - радѣдомѣть 118, радѣды 119

раздѣновати - раздѣнѣюще 43, раздѣнѣють 23

раздѣнникѣть - раздѣнникѣ 23

прннматн - прннмають 46, прннмѣ 13, прннмѣ 8

прнлѣти - прнлѣти 197

прнблнжатн - прнблнжатн 17

прнблнженѣть - прнблнжена 140

прнбѣгнѣти - прнбѣгнуѣти 134, 150

прнводнѣти - прнводнѣть 96, прнводѣщнхѣть 131

прнложнѣти - прнложнѣте 169

прнхожденнѣе - прнхоженнѣе 175

прннматн - прншѣдѣть 159, прннмають 45

прнчлѣстн - прнчлѣстн 30, прнчлѣстнѣше 38, прнчлѣстнѣ 30

прнсно - прн 128, прн 199

проводити - провoднѣти 35

прогнаниѣ - прогнаниѣ 123

прогнати- проженѣ 177

проклати - проклата 180

проклатство - проклатствѣ 99

проливати - проливающѣи 62

прозорство - прозорство 182

прорастѣи 111

пророкъ - пророкы 166

просвѣтити - просвѣтити 42

просвѣщати - просвѣщати 74

простъ - простъ 90

просфора - просфоры 32, просфоры 31

протнѣж - протнѣж 29

прѣвъ - прѣвалъ 154, прѣвое 23, прѣвомѣ 98

прѣвѣтити - прѣвѣдити 37

прѣдати - прѣдати 105

прѣждѣнѣ - прѣжнѣе 122, прѣжнѣхъ 149

прѣлюбодѣнство - прѣлюбодѣнство 174

прѣзърѣтити - прѣзърѣтити 14

прѣдѣстатель - прѣдѣстатель 124

прѣстолъ - прѣстолъ 67

прѣстѣпатн - престоупающе 103, прѣстѣпаѣ̃ 70, прѣстѣпаа 71

прѣстѣпаемъ 97

прѣстѣпленнѣ - прѣстѣпленне 184

прѣнтн - прентн 22, прѣндеть 51

прѣстолъ - прѣлѣ 125

прѣвѣъ - прѣваа 10

поустѣъ - поустѣ̃ 111

пѣтнца - птнца 69, птнцамъ 73

пѣаньство - пѣаньство 183

пѣснь - пѣн̃ 186, пѣмн 44

пѣсѣкъ - пѣскомъ 109

плато 52

пжть - поуть 78, пѣть 77

Р

работа - работѣ 105

работатн 11, работающе 81, работаа 70

радость 41

разбонникъ 146

разгадатн - ра̃гадавѣ 57, ра'згадантѣ 92

раздатн - раздагатн 20

развѣ 46

раздѣрѣти 17

ранскъ - ранскою 100

распѣдѣти - распѣдѣти 159

распрострѣти - распрострѣ 108

реци - рекаша 189, рекѣще 3, рекѣтъ 129, рѣцѣ 15

рыба - рыбы 53, 91, рыбаши 83

рѣка - рѣкѣ 78, рѣками 145, рѣкы 68

рѣзонманне 174

рѣкуи - рѣкуи 186

Г

самъ - сами 102

сатана - сатаны 152

сваръ - сваръ 181

свершающе 104

свободѣти - свободни 104

свои 8, свои 79, своихъ 8, свое 9, своего 7, своимъ 2

свѣтъ - свѣтъ 77

свѣтъ - стго 3, сты 1, 26, стыхъ 24, 129

серафимъ - серафимъ 67

сестра - сестры 63, 192

сила - силѣ 29

скворѣнь - скворѣнаѧ 178

скръвѣнѣти - скръвѣще 62, скор'вѣнѣтъ 125

скотѣ - скотѣ^ѧ 17, скотомѣтъ 73, скоты 68

славѣ - славѣ^ѧ 140

славѣнѣти - славѣнѣтъ 19

слоуга - слугы 118

слѣза - слѣзы 62, 174, слѣзамѣн 136, слѣзамѣн 22

слоужѣнѣти - слѣжати 116, слоужѣнѣши 115

слоужѣнѣтель - слѣжѣнѣтелѣ^ѧ 124

слѣньце - слѣнце 48, 110

слово 1, словесѣ 11, 184, словамѣн 156

слоушатѣнѣ - слѣшающе 195, слѣшаемѣ 98

слышатѣнѣ - слышѣше 9, слышавѣше 34, слышѣще 192

снѣгѣтъ - снѣгы 68

сопѣлѣтъ - сопѣлѣнѣ 187

спсѣнаго 99, 128, спсѣнынѣн 148, спсѣтъ 141, спсѣмѣтъ 170, спсѣнѣти 10

сръдѣчѣнь - сръдѣчѣнаѧ 169

сръдѣце - сръца 7, сръце^ѧ 10, сръцѣнѣ 9, сръцѣнѣ 126, сръдѣце^ѧ 194

стадо - стада 159

старость - старостѣ 155

старѣ - старѣнѣ 153

стенѣнѣти - стѣнююще 62

стопати - столло 48, стонть 87

страхъ - страха 80, страхомъ 11, 116

страшнъ - страшнаго 156

страстьнъ - стрѣнѣю 36

стыхна - стѣхннн 112

соуша - сѣша 85

съблюсти - соблюдѣще 132

съгрѣшити - согрѣшаа 5

съгрѣшеніе - согрѣшенна 59

съмыслъ - смысломъ 152

съирьтъ - сирѣтъ 96

съикѣти - сикѣтъ 87, 89, сикѣа 94

съикреніе - сикренне 172, сиреннема 195

съикѣсти - сикѣдѣтъ 39

сынъ - сѣа 3, сѣове 120

сънести - снесени 191

съпати - спасеное 197, спасенын 130, спаси 6, сѣсают 40

сътворити - створи 66, створиа 65, створиа 88, створиа 88, сътворивше 9, сътвориа 64, сътвориа 79

съблюсти 133

съхранити - съхранма 98, съхранни 113

съ - сѣн 14, сню 22

сѣтъ - сѣтѣн 136

сѣбота - сѣботѣ 36, 53, соуботы 30

сѣдѣ - сѣдѣ 18

сѣ - сѣбе 9, 13, сѣбѣ 118, сѣбѣ 89, сѣ — 3, 6, 30, 169

Т

такоже 26, 53

танна - таннѣ 30

тварь 91

творьць - творьць^м 60, творьцьемъ 79

творити 32, творитъ 19, творитъ 22, творяще 27, творя 74

твон 114

тогда 48

толкъ - толкъо 97

трава - травѣ 72, 111

травьнѣ - травьнѣ 72

трепетати 11, трепещеть 97, трепеще 69

тронца - трѣца 3

троудѣ - трѣда 28

трѣзвость - трѣзвость 172

трѣпѣти - трѣпѣти 80

тоу 35

тѣхуню - тоуію 25

тѣ - та 49, то 16, того 2, тѣ 46

тѣкло - тѣмо 65

ты - тебе 108

тѣмьница - тѣм'ница 175

тѣма - тѣмѣ 101

тѣло — 25, 65, тѣломъ 123, 152, тѣла 38, телеса 46

тѣмьже - тѣм'же 50

тажкѣтъ - тажкѣ 139, тажкы 143

ОУ

оубиство - оубиство 185

оубогъ - оубѣгымъ 19

оубѣжати - оубѣжнмъ 170

оублзжати - оублзжнмъ 137

оугодити 2

оудалати - оудалати 190

оуказати - оуказали 166

оукрасити - ѡкраснхъ 110

оумьнъ - оумныма 12, оумнѣн 29

оумъ - оумоу 98

оумѣти - оумѣши 107

оҫннн - оҫнїн 153

оҫннватн 27, оҫннвאותе 28

оҫпокон 31

оҫслышатн - оҫслышнї 132

оҫставъ - оҫстава 1, 17

оҫхо - оҫшн 169

Ф

фнлнповъ - фнлнпово 52

Х

хрнстосъ - хѣ 21, 48, хѣъ 40, хѣ 21

хрнстосовъ - хвѣ 23, хѣо 43, хрнстовъ - хрнстовѣ 198, хвыхъ 158, хвыхъ 30

хероҫвннъ - херѣвннъ 67

хлѣмъ - хол'мн 68

хлѣбъ - хлѣба 36

ходнтн 11, ходаще 138

хожденнїе - хоженнїе 75

хотѣтн - хоташе 27, хоташн 58, хошетъ 5

хрѣстнанъ - хрестнанѣ 2, хрѣтане 40, хрѣтане 151

хоуленнїе - хоуленнїе 183

Ц

цвѣтъ - цвѣты 72

цркъвъвънъ - црковнагѡ 1

цркъы - цркъвѡ 175, цркъвн 38, цркъы 45

цѣсарь - црѣ 117, црѣю 117

цѣсарьство - црѣтво 100

У

уародѣнство - уародѣнство 185

уело - уеломъ 61

уельнъ - уельнѣхъ 83

уиннъ - уиннъ 132

уистн - утешн 114, утѣще 103, утѣ 119, утѣтъ 122

уистъ - уистѡ 34

уистота - уистотою 38, утѣта 123, утѣтою 35, 45, 194

уловѣкъ - уеловѣцы 168, улкъ 4, улкѣ 70, улка 14, улкомъ 72, 75, улко^и 81, 85, 96, члкѣ 2, улцн 6, улцы 7, улѣцн 97

уръвнне - уервѣе 93

урѣсъ 82

уръствнъ - уръствннн 197, утѣо 34, утѣнѣ 129, утѣннн 124, утѣннн 133

уѣто - уѣо 86, уелѣ 87, уѣ 53, уѣо 23, 36, 50, 133

УАДО - УАДА 144

УАСТЪ - УАСТО 29

Ш

ШЕСТВОАТН - ШЕСТВЮЦНИМЪ 77

Ъ

ЪСТН - ЪМЪ 120

Ъ

ЪЗЫКЪ - ЪЗЫКЫ 19

ІЯ

ІЯВІАТН - ІЯВІАЮ 168

ІАКО 21

ІАКОЖЕ 57

ІАСТН 26, 128

Ѡ

ѠНІНПОВО 54

IV. СЛОВО ЗА ТОЗИ ВРЕМЕНЕН ЖИВОТ(СВЖ)

4.1. Текст – по руски препис (по Тр. 11)

РГБ СВЖ в сборник ф. 304 I, №11

л. 88а **Слѡ ст҃го петра ѡ временнѣмь**

семя жнтьн гн̄ бл҃гвѣ

Въздъбенн̄ дше хоташнѣа
взнскати себѣ добра в се̄

жнтьн еше сщє но не здѣ
ѡбращешн но нндѣ нѣгдѣ
ашє добрѣ въспранешн

оумѡ смотрнши сего жнтьа
мноходошаго. то паучє

л. 88б **злѡмногѣ разумѣешн в не̄**

вндѣши себѣ добрѣ оувѣси.
н кдѣ еси н како пребываешн
што дѣлаешн што гл҃деши
на тѡ а ты спиши в недѣнни
своемь н въ грѣвостн велнцѣ

въздвигни своѣ мысли
н из гл҃бнны срдцѣа н
распростри крикѣ оумнѣн
полѣтан н всѣ̄ оумѡ по сен
жнзнн да видѣ ли како есть
дѣло волѡ ѡлѡкы на
своѣ дѣла возри первне н до
конца блудн сѡ егдѣ
претворнши горшаѣа первыхъ.
тако н стрѣ послѣднѣа великѣ
есть горши
нынѣшнѣ стрѣтн. временныѣ
сна. здѣ во печаль н рана н
недѣгъ. гл҃а зима. нагота
м҃ѣ н вездѣ смрть. оумерши
же нстлѣтн. а тамо все

л.88в утѣно мѣнье || огнь. тма. гроза
 и проуага нны мѣкн в вѣкы.
 тѣмже разумѣн к̄ послѣдннн
 грѣсѣ горшн сѣ̄ и тѣжцѣ̄ г̄
 да внжѣ и блюди сѣ̄ и храни
 и бдѣ̄ и плауи себе и ннѣтоже
 не нмѣн в ползѣ севѣ̄ здѣ̄
 развѣ̄ млтвы млтѣ̄ во
 тоуѣю кѣ̄ бѣ̄ правнть а нно
 земное все сѣ̄ во тѣен вѣ̄
 грѣхѣ̄ аще и много естѣ̄ вннѣ̄
 дѣлѣ̄ спнѣ̄. не се преспѣ̄еть
 всѣ̄ д̄ млтнн постѣ̄ ннцѣ̄та
 но без млтвы не лзѣ̄
 быти всѣ̄ тѣмь дѣлѣ̄ ѡбауе
 аще вѣ̄ едннѣ̄ попѣстншн
 грѣхѣ̄ то всѣ̄ ѡслабннн
 тѣмже ѡ̄ бѣ̄ молащю естѣ̄
 возъержати (sic) сѣ̄ ѡ̄ всѣ̄кого зла
 в пѣстошнаго сѣ̄ жнтьѣ̄

л. 88г кромѣ̄ любовью || клонннн
 вѣ̄ ѡнѣ̄ жнзнь
 ѡбѣ̄щанѣ̄ю любѣ̄щн^и бѣ̄ и
 молащн^и ѣ̄ всѣ̄гда. всѣ̄
 любы жнтьѣ̄ сѣ̄го грѣхѣ̄
 естѣ̄ не тварь же зла. но
 наш^а дѣла велнн зла сѣ̄ и
 мерьска. тѣ̄мже сн жнзнь
 горка ѣ̄ всѣ̄^и праведнѣ̄^и
 и ненавнннѣ̄тѣ̄ всѣ̄кого зла
 творѣ̄щннѣ̄тѣ̄ же злѣ̄а дѣлѣ̄са
 сладка. ѣ̄ н жнзнь горкаѣ̄
 акн медѣ̄ н естѣ̄ ѡнн бо
 грѣ̄вѣ̄тѣ̄ наслажают сѣ̄ да тѣ̄м
 любѣ̄ть снѣ̄ю заповѣ̄дѣ̄ а нѣ̄
 лзѣ̄ еѣ̄ любнннн ннкомѣ̄же
 всѣ̄^и е стѣ̄жнла своѣ̄ю
 злобою. внжю бо нынѣ̄ гвн

своима ѡуӣ все зло в жнтьн
се̄. а д̄. нн мала
не внжю бо ѡбраза б̄голювна
ненавнсть едана
тоубю жнветь но н та еднна
но нна злага многа д̄блеса
нмнже нсполнешн жнзнь с̄

- л. 89а вса ѡлвуб̄н губнть || н
мнози в нен гоннтелн
н матежннцн
н нн самн добр̄б̄ жнвуть
нн ннб̄мь дад̄л̄.
но снлою телесною хвалащ̄е̄
праведнн с̄л мнать н множьст-
вомь вон конь ѡружьемь
хвалащ̄е̄ с̄л снлнн с̄л творать.
а не б̄бю снлою оуповаю̄
его снлою р̄е̄ моиснн пожнеть
едннъ а а. б̄. подвнн̄е̄. а
т̄б̄мже к̄ е̄ жнзнь сн
добра на̄ т̄мь н̄нн̄н̄н̄
надежа к б̄ӯ ѡ несм̄бреннн
ѡлб̄цн н неразумнннн кто вы
созда. нлн кто вы ѡжнвн
кд̄б̄ лн взд̄сте множь телесть
н д̄ш̄ь своєю лн снлою
створнсте н множьство
по всен землн. како не
разум̄бете внн̄а снлы б̄н̄н̄а
строеннн̄а б̄н̄н̄а вол̄. ѡ
л.89б̄ властелевн || земннн. н
вельможа н богаре н с̄д̄ьн̄а
ѡлб̄ѡкы. кто вы дасть власть
н санъ н оӯ̄ н мд̄р̄ть да
оум̄бете смнслнте н гоннте
н і оуправнте на свою рабо-
т̄у ѡлв̄б̄ы акы б̄ӯ не правнте.
свон лн мн грады н пнющ̄е̄ (sic) н

оудежею своѣ дѣло ꙗземнымъ
и оумѣте пещи

неимѣть гордость. несиѣренне
пакость. и лютость и казнь
и рана вездѣ. а смотрениа
немошнымъ нѣ мнози
стражють нѣдно не ба
ра. но вбндю бѣты и
не любать стра ни мьзды
нимѣть. они же погнбають снѣ
томѣще казнью. на нѣжнаа
дѣла земнаа нѣдѣще си же
неволею трѣжають.

л.89в злосмыслаще не терпѣще
злы работы. они же тѣмь
свѣт печали не нимѣть. ||
а дѣзрѣши скорби вѣчныа
мѣки о злая жнзи неправед-
наа. о темнаа жнзи помра-
ченнаа. о слѣпни
ѣлѣци помрачени и неразумни
ѣ не дѣвѣть себе ни си
ни они. си ониѣмн погнбѣють
а они снѣмн погнбѣаше. и
не прозрѣть на свѣтѣ
покаяниа ни бѣтнн ни
оубожи. о бѣтнн слѣпци
оубожи правдою нзобнѣни
грѣхы таже ѿ оубогыхъ
собрѣте вѣ своа храмы тмы
вѣчныа о оубожи грѣшнн
ѣ земнымн мѣтлн томнн
ба не взнскасте. аще
бы было погнбѣтн казнью
ѣлѣкнѣ. не оѣгоднше то не
бы ли оѣне бѣ работати
нзволнн напраснѣ едннмѣ

л.89г бѣ н спѣ нже вѣсть немощь
рода члѣва нже не||требуеть
ннѣтоже нн ѿ когоже но самъ
всѣ вѣ

дарѣта все добро ѿщага
н исполнага ѿ начала н до
конца. н проуеє тамо еше в
вѣ вса мнлѣеть в вѣ хранитъ
просвѣшаетъ свонмъ свѣтѣ
вжтѣены члѣци самовластни
н свои безумьѣ вѣн стѣа
забывшє. сами себе страшнѣ
н мѣчнѣ вѣрннн сѣше не по
вѣрѣ живете вѣдѣше не вѣсте
слыщаѣе не слышнѣе н
внѣдѣн не внѣнѣ. такоже
рѣ вѣ оусты древле прѣ
нсана. оу довелн во срѣе
люднн сн^х оушнма тѣжко
слышаша н ѿчн свон смѣжнша
постннѣ тацѣ сѣть члѣци
мнра сего. тѣмже мерьска

л.90а естѣ жнзнь || сн н тѣжко.
а бѣта слѣжба н работа
лѣгка. ѣ н сладка. тѣмже
понуѣнм сѣ браѣ к нен всн
немощнн ѿставлешє вса
мнрьскага дѣла грѣховнага. блѣ
татѣвѣ лжю ѿбѣ ненавнсть которѣ.
сварѣ тѣжѣвѣ нечѣтѣтѣ сквернѣ н
лнхонманнє ѿ ннѣ же бѣютѣ
бѣтнн мнра сего н водѣтѣ н
сѣкѣтѣ н воюютѣ нѣ хотѣше
ѿдолѣтн дрѣ дрѣгѣ. н до^а его
разгравѣн н власть прнѣтн н
чєстѣ. н самъ н ѣ ѣ взѣтн. н
сами велнцн вѣ вѣ члѣцѣ н
чѣтнн н хвалнн н гордн сн мнсль

л.90б
вѣржѣѣ ѿ н тако хощѣѣ быти то
не вѣрациѣ мѣти вѣна. аще не
оврацѣѣ мѣк на [sic] своѣа
н своѣѣ доволѣнѣѣ вѣдѣѣ. || н ѿ
того подаѣа ннѣѣ сѣѣ делѣсы
злыѣ. оубѣѣжнѣѣ вѣрннн хранинн
сѣѣ ѿ. любнѣѣ хѣѣ смѣрнн сѣѣ
послѣѣжнѣѣ емѣѣ н томнн сѣѣ трѣѣдоѣѣ
добрѣѣ. телѣса своѣа попѣѣцѣѣмь
собою да не погѣѣвнѣѣ [sic] своѣѣхѣѣ
дѣѣшѣѣ н вѣсѣѣдннѣѣ вѣѣвнннн вѣѣгнѣѣ ѿже
нзѣѣбавнѣѣт ны гѣѣ ѿ нѣѣсѣѣ хѣѣѣ. н да
наставнѣѣт ны всѣѣ на нѣѣтннѣѣ н
спѣѣт ны на сѣѣдѣѣ своѣѣѣ правѣѣднѣѣѣѣ
ѣако томѣѣ ѣстѣѣ держѣѣва н властѣѣ.
ѣтѣѣ н слѣѣ кѣѣпно со ѣѣцѣѣмь н смѣѣѣ
н стѣѣѣѣ.

4.2. Речник – индекс

Б

БЕЗОУМНІЕ - БЕЗУМЬЄ 155

БНТН СЛ - БЬЮТЬ 175

БЛАГОСЛОВИТН - БЛ҃ВІ 2

БЛЖД҃Ъ - БЛ҃҃҃ 172

БЛЮСТН - БЛЮДН 23

БОГАТЪ - БѦТ҃Ы 115

БОЖЬСТВЪНЪ - БЖ҃ТВЕНЬІ 154

БОЛАРИНЪ - БОЛАРЕ 101

БОГОЛЮБЪНЪ - БОГОЛЮБНА 72

БОГЪ - Б҃ 88, Б҃҃ 40, Б҃҃ 161, Б҃҃ 91

БОЖИИ - БИИ 98, БЬЮ 86, Б҃Н 175

БРАТНИА - БРАѢ 170

БЫТИ 46, Б҃҃҃ 186, ЕСТЬ 20, ЕСИ 12, И҃Б 113, С҃ЩЕ 5

БЪД҃ЪТН - БД҃Ъ 37

В

ВЕЗД҃Ъ 30, ВЕСД҃Ъ 112

ВЕЛИКЪ - ВЕЛИЦ҃Ъ 15

ВЕЛЬМИ - ВЕЛИИ 25

ВЕЛЬМОЖА - ВЕЛМОЖА 101

ВНДѢТИ - ВІДѢ 20, ВНДѢШИ 11, ВНДНТЕ 160, ВНЖЬ 36

ВЛАСТЕЛЬ - ВЛАСТЕЛЄВН 100

ВЛАСТЬ 102, 197

ВОЛА - ВОЛА 21, 99

ВОЮВАТИ - ВОЮЮТЬ 177

ВОН 84

ВРАЖНИ - ВРАЖЬЯ 183

ВРѢМЕНЬНЪ - ВРЕМЕННЫЯ 27, ВРЕМЕНИѢМЬ 1

ВЪСЬ - ВСЕ 31, ВСѢ 19, ВСѢ 46, ВѢ 148

ВЪСЕГДА - ВСЕГДА 55

ВЪСѢКЪ - ВСАКОГО 50

ВЪЗЪРѢТИ - ВОЗРН 22

ВЪЗДОРЪЖАТИ - ВОЗДЕРЖАТИ 50

ВЪСПРАИЖТИ - ВЪСПРАИШИ 7

ВЪЗДВИГНЪТИ - ВЪЗДВИГНИ 16

ВЪЗАТИ - ВЪЗСТЕ 94

ВЪЗНСКАТИ - ВЪЗНСКАТЕ 140, ВЪЗНСКАТИ 4

ВѢДѢТИ - ВѢ 152, ВѢДУЩЕ 158

ВѢКЪ - ВѢКЫ 33

ВѢРЬНЪ - ВѢРНИИ 157

ВѢСТЬ 145

ВѢУЬНЪ - ВѢУНЫЯ 124

Г

ГЛАДЪ - ГЛА́ 29

ГЛЖЕННА - ГЛУ́БНЫИ 17

ГОСПОДЬ - Г̃ 35, ГН̃ 2

ГОННТИ - ГОННТЕ 104

ГОННТЕЛЪ - ГОННТЕЛИ 78

ГОРЬКЪ - ГОРШАГА 24, ГОРШИ 26

ГРАДЪ - ГРАДЫ 107

ГРОЗА - ГРОЗА 32

ГРЪДОСТЬ - ГОРДОСТЬ 110

ГРЪХЪ - ГРѢВЪ 65, ГРѢСЪ 35

ГРЪХОВЬНЪ - ГРЪХОВНАГА 172

ГРѢШЬНЪ - ГРѢШНИИ 138

ГРЖВОСТЬ - ГРҮВОСТИ 15

ГРЖСТИ - ГРЖДЕТЬ 13

ГΟΥЕНТИ - ГҮЕНТЬ 77

Д

ДАРОВАТИ - ДАРУГА 149

ДАТИ - ДАДАѢ 81, ДАСТЬ 102

ДНВНТИ - ДНВАТЬ 129

ДОБРЪ - ДОБРА 4, ДОБРЫИ 191

ДОВЕСТИ - ДОВЕЛИ 162

ДОВОЛЬНЪ - ДОВОЛЕНЪ 186

ДРЕВЛЕНЪ - ДРЕВЛЕ 161

ДРОУГЪ - ДРЪГЪ 178, ДРЪГЪ 178

ДРЪЖАВА - ДЕРЖАВА 197

ДРУША - ДШЕ 3, ДШЬ 95

ДЪЛАТИ - ДЪЛАЕШИ 13

ДЪЛО 21, ДЪЛО 46, ДЕЛЕСА 62

Є

ЄГДА - ЄГДА 23

ЄДННЪ - ЄДННА 74, ЄДННО 47, ЄДННОМУ 144

ЄЩЕ 5

Ж

ЖЕ 31

ЖИЗНЬ - ЖИЗНИ 20

ЖИТИЕ - ЖИТЬИ 2

ЖИТИ - ЖИВЕТЬ 74

З

ЗАБЫТИ - ЗАБЫВШЕ 156

заповѣдь 66, 193

земьнѣ - земное 41, земнини 100, земнымн 139

знама 29

зъло - зла 50, 57, зло 10

зълѡба - злобою 69

зълѡстѣмыслѣнтѣ - злосмыслѣще 121

зълѣ - злы^х 188

Н

нѣ 63, емѹ 190, неи 78

нзбавитѣ - нзбавит 194

нзболити - нзволитѣ 144

нже 145, ѣже 193, нинже 76, тже 136

нмѣтѣ - нмѹтъ 117, нмѣи 38

ннѣдѣ - нндѣ 6

ннѣ - нны 33, ннѣмь 81

нзобнльнѣ - нзобнлннн 135

нсан - нсанѣ 162

нсплѣнтѣ - нсполнѣшн 76, нсполнѣмѣ 150

нстѣлѣтѣ - нстлѣтѣ 31

нстнѣ - нстннѹ 195, нстннѣ 165

несѹсѣ - нѣтъ 194

К

како 12

казнь 111, казньо 118, 141

контти 52

конць - конца 23, 151

конь 84

котора - котору 173

кромѣ 52

крло - крлѣ 18

коупно - купно 198

къде - къдѣ 12

къто - кто 92, когоже 147

Л

лнхонмѣннѣ - лнхонманнѣ 175

лвгъкъ - легка 169

лъжа — лжю 173

любы 56, любовью 52

любнтн - любѣщн 54

люднѣ - люднн 163

лютость 111

М

мало - мала 71

медъ 64

млностынн - млтнн 44

мнрѣскѣ - мнрѣскага 172

млноватн - млнѹеть 152

млнмоходнтн - млнмоходѣщаго 9

мнрѣ - мнра 166

монсен - моисн 87

млнтн - мллщю 49

млнтва - млтвы 45, млтвы 39

мрѣскѣ - мѣрѣска 59, 166

мѣного - много 42

мѣножѣство - млножѣство 96, млножѣст-(вомиь) 83

млнтн - мллтъ 83

млсль - млслн 16

мл - мл^т 90, мл^т 175

млзда - млзды 116

млжа - млж^а 30

млдростъ - млдр^атъ 103

млчнтн - млчнтѣ 157

млтежѣннкѣ - млтежннцн 79

мѣхуеннѣ - мѣнье 32

Н

нагота 29

надежда - надежа 91

напрасно - напраснѣ 144

наслаждати - наслажают 65

наставити - наставит 195

нашь - наш^а 58

начало - начала 150

неволя - неволю 120

недѣлѣ - недѣлѣ 29

не нѣтъ - не нѣтъ 90

немилость - не милѣ 110

немошнѣ - немошными 113, немошни 171

немошь 145

ненавидѣти - ненавидитѣ 61

ненависть 73

неправдѣнѣ - неправед-(ная) 126

неразоумнѣ - неразумни 92

несмѣреннѣ - несмѣренни 91

неустота - неустотѣ 174

ннкомуже 67

ннцета 44

ннць - ннцѣ 187

ннѣтоже - ннѣтоже 37

ноѣдѣнѣ - нѣдо 114

ноѣдѣнѣ - нѣдѣнѣ 119

нынѣ 69

нынѣшннн - нынѣшнѣ 27

нѣкъдѣ - нѣгдѣ 6

О

обѣда - обѣнѣ 173

обѣдѣнѣ - обѣдою 115

образѣ - образѣ 72

обращѣнѣ - обрѣтѣ 185, обрѣтѣ 184, обрѣтѣнѣ 6

обѣщѣнѣ - обѣщѣнѣю 54

огнѣ - огнѣ 32, 193

одежда - одежею 108

одолеѣнѣ - одолеѣнѣ 178

оживѣнѣ - оживѣнѣ 93

око - оуѣ 164, оуѣ 70

онъ - онн 130, ону 53, онѣин 130

оружнѣ - оружьѣмь 84

ослабнѣти - ослабѣти 48

оставляти - оставлешѣ 171

осудити - осудитӣ 193

освѣщати - освѣтити 149

отъць 198

П

пакость 111

пакы - пакѣ 9

петръ - петра 1

пещи - пещӣ 109

печаль 28

пити - пнѣти 107

плачь - плачѣ 37

погыбати - погыбашѣ 131, погыбають 117

погыбѣти - погыбѣти 141

погубѣти - погубѣтӣ 192

погубѣти - погубѣти 87

подаати - подати 187

подвигъжти - подвижнѣ 88

покаяниѣ - покаяннѣ 133

польза - ползѹ 38

полѣтати - полѣтан 19

помираѹти - помра-(уенѣ)126, помрачѣнн 128

понуѹдѹти - понуѹднѣ 170

попещи - попецѣмь 191

попущѣти - попущѣнн 47

послужѹти - послужѣнн 190

послѣдѹтъ - послѣднѣ 25

постѣ 44

правѹти - правнѣ 40

правѹдѹтъ - правѣднѣ 60

прозрѣѹти - прозрѣлѣ 132

просвѣщати - просвѣщаѣтъ 153

прѣбывати - прѣбываѣнн 12

прѣспѣти - прѣспѣѣтъ 43

прѣтворѹти - прѣтворѣнн 24

прѣлѣти - прѣлѣтѣ 179

проучнн - прочѣтѣ 33

пророкѣ - пррѣ 161

прѣвѣтъ - прѣвѣхѣ 24, прѣвѣ 22

пүстөшһнъ - пүстөшнаго 51

Р

работа 168, рабо-(тү) 105, работы 122

работати 143

разв'к - разв'кє 39

разгравити - разгравї 179

разоум'ктн - разум'кешн 10, разум'кн 34

рецин - рє 87

рана 28

распростр'ктн - распростран 18

родъ - рода 146

С

самовластьнъ - самовластнї 154

самъ - самн 80

сваръ 174

свои - своя 16, своимъ 15, своею 68

св'ктъ - св'ктѡ 153, св'кт'к 132

свѣтъ - стго 1, сты 199

сила - силою 82

сквернъ - сквернү 174

скръвь - скорви 124

слава - сла̃ 198

сладѣкъ - сладка 63

слово - слѡ 1

слоужьба - служба 168

слышатн - слышнтѣ 159, слыщащѣ 159

слѣпъ - слѣпни 127

срьдъце - срѣце 162

срьдъчынъ - сръчѣна 17

страждатн - стражють 114

строєннѣ - строєннѣ 99

страсть - стрѣтн 27, стрѣ 25

сѣмотреннѣ - сѣмотреннѣ 112, сѣотрншн 8

сѣмыслнтн - сѣмыслнтѣ 104

сѣмѣжнтн - сѣмѣжнша 164

сѣмѣрнтн - сѣмѣрни 189

сѣмрътъ - смрътъ 30

сѣ - сѣ 4, сѣго 166, сѣмь 2, сѣна 28, сѣю 66

сынъ - снмъ 198

сѣвѣратн - сѣвѣрѣтѣ 137

сѣзѣдатн - сѣзда 93

сѣпаствн - сѣпѣны 43, сѣпѣ 196, сѣпѣ 145

сѣтворити - створисте 96

сѣтѣжити - стѣжнла 68

сѣде - зѣѣ 5

сѣднн - сѣдѣа 101

сѣкати - сѣкѣтѣ 177

сѣ — 23, собою 192

Т

тамо 31

татѣа - татѣу 173

тварь 57

творити - творѣть 85, творѣннѣ 62

толитн - томѣще 118

трѣдѣ - трѣдо^а 190

трѣждѣати - трѣжаютѣ 120

трѣпѣти - трѣпѣще 121

трѣбовати - трѣвѣть 146

тѣщѣнѣ - тѣщѣ 41

тѣ - то 9, того 187, тѣмѣ 46, тѣм 65, тѣже 59, тѣмже 34

тѣчѣннѣ - тѣчѣю 40

тѣма 32, тѣмѣ 137

тѣмѣнѣ - тѣмѣнѣа 126

тѣлеснѣ - телесною 82

тѣло - телесъ 94

тажкѣ - тажка 167, тажцѣ 35

ОУ

оубогѣ - оубогычѣ 136, оубожи 134, 135

оубѣжати - оубѣжи 188

оубѣдѣти - оубѣси 11

оугодити - оугодивше 142

оумѣти - оумѣете 104, оумѣте 109

оумрѣти - оумирати - оумерши 30

оумѣ - оумѣ 8, 19, оумѣ 103

оунѣ - оунѣ 143

оупѣвати - оуповаю 86

оуправити - оуправите 105

оуста - оусты 161

оухо - оушма 163

Х

хвалити - хвалѣше 85, хвалѣше 82, хвални 182

хранити - хранитѣ 152, храним 188, храни 36

христосѣ - хѣ 189, хѣ 194

ХОТѢТИ - хотѣше 177, хотѣшнѣ 3, хоше̃ 183

У

УЛОВѢКЪ - улѣкнѣ 142, улвѣы 21, улвѣѣ 181, улвци 165, улвци 128

УЛОВѢУБСКЪ - улѣубы 102, улвубѣ 77

УБСТЫНЪ - уѣно 32

УБСТЬ - уѣъ 198, уестъ 180

УБТО - уто 13

Ю

ЮЖЬНЪ - нѣжнаѣ 118

ІѦ

ІВНТИ - івн 69

іакѡ 25

іакѡже 160

V. СЛОВО ЗА РАЗЛИЧНАТА НЕПРАВДА (ССВ)

5.1. *Текст* – препис от XIV в.

РНБ ССВ в Пролог А I-264

л. 180а **Вътъ** тѣ днѣ (23.XII)

сло^т петра нѣкоего о сѹпротнвѣн
всацѣмъ:

Улѣкѣ нца разума бѣга н
правды его н пекни са

о заповѣдехъ н о спѣнн
дша своета. долженъ естъ
навыкнѹти слову о

всацѣмъ сѹпротнвѣн
жнзнн сега. дѣлесъ злы
н добрыхъ. смысленымъ
оумомъ. н дхмъ смнренѣмъ
пространьнымъ рѣемъ
утмѣ въстѹпль на

разумнын столпъ н стати
горѣ ти смотри ти н видѣти
равѣ разумныма оумна
тако борет са всако

сѹпротнвѣе жнзнн сега с
правдою онога жнзнн н
немошна сѹцин злоба. держаесть
на силу великнѣ бѣга правды
н силнѣнши естъ злоба въ
грѣшницѣхъ. а правда
немошнѣнши. пошто понеже
не любать грѣшницн
правды. того ради не могутъ

л. 180б годити правдѣ || ни творити
вола праведнын праведницн
же не могутъ забыти правды.
то створити неправдѹ. пошто
ниже нмѹтъ любовь праведнни

СЕГО РАДИ НЕ ЖИВЕТЪ В НИХЪ
НЕПРАВДА. НО АЩЕ ХОЩЕТЕ
НСКУСНТЕ ІА Н ВНИТИ В НА
ТЬ ВОЛНИ ПОДВНГШЕ ОБРѢТШЕ
НЩЕЗНЕТЪ ѿ НИХЪ. СЕБЕ ЖЕ
ПОСРАМИТЬ Н ПОГНБЕНЕТЪ Н
ИДЕТЬ ВЪ СЛАБАЯ СРЦА
НЕСМЫСЛЕНУХЪ. Н ВЕСЕЛИТ СЯ
МНОГОЮ ПРЕЛЕСТЬЮ ТАКОЖЕ
МНОЗИ НСПЕРВА С҃ПРОТНВЬЕ
ПРИИМШЕ. НИ РАЗУМѢВШЕ
СВОЕІА ПАГ҃УБЫ ИДОША ВЪ ТМУ
ПОМРАЧЕННЫМЪ О҃УМОМЪ. Н
Н҃УТЫМЪ СРЦМЪ НЕ ПРЕДОЛѢВШЕ
НИ ЕДИННОМУ С҃ПРОТНВЬЮ В
СЕН ЖИЗНИ НО КАКО ХОТѢША
ОДОЛѢТИ ПОБѢЖЕНН С҃ПРОТНВЬЕМЪ
МНОГНМЪ НИ СМЕРИША ПРАВДЫ
С НЕПРАВДОЮ. НИ РАЗУМѢША
СИЛЫ ПРАВЕДНУХЪ. ЕЮЖЕ
ОНИ ПОБѢДИША НЕПРАВДУ
НО НЕМОЩНѢ НЕПРАВДѢ
ПОКОРИША СЯ. Н САМИ СЯ
ПОГ҃УБИША ЛЕСТЬЮ ЕІА:
ОВАЧЕ ДА СКАЖЕМЪ В МАЛѢ
КАКО С҃ПРОТНВН СЯ ВЪ СРЦН
ЗЛУХЪ НЕПРАВДА ПРАВДѢ
КАКО ЛИ ИЗНЕМОЖЕ ПРАВДА
ПОБѢЖЕНА НЕПРАВДОЮ.

ТОКУЮ СИЛУ ИМѢ НЕПРАВДА
л. 180в или нмать || имѣти когда.
СМОТРИ ЧЛВУЕ. ВНИ ПЕРВОЕ
СТВОРЕНА БЫ ВЪ ЧЛВЦѢ
ПРАВДА. НСПЕРВА В ВѢКН
ПОТОМЪ ВЪСТА ѿ НЕПРИАЗНЕНАГО
О҃УМА НЕПРАВДА Н ВНИДЕ ВЪ
ЧЛВКН ВЪ ЧЛВЦѢХЪ БО НАЧА
БОРОТИ СЯ Н ПРОГОНИ ПРАВДУ.

УЛВЦН ЖЕ СТВОРИША НЕПРАВДУ.
А ПРАВДУ ШВЕРГОША И ОСТАВИ ТА
ПРАВДА ВЪ СВОЕН ВОЛН БЫТИ
ДА ПОГНБНУТЬ ТАКОЖЕ НЗВОЛНША.
ВЪСТА БО НА ДВСТВО БЛУДЪ
ПОГУБН ДВТВО ВЪСТА СКВЕРНА
НА УТЪ И ЛЮТОСТЬ НА КРОТОСТЬ
И НА ТИХОСТЬ.

И ВЪСТА НЕСЫТОСТЬ НА ПОСТЪ
И ПЫТАНСТВО НА ТРЕЗВОСТЬ.
И НЕНАВНСТЬ НА ЛЮБОВЬ
ВЪСТА ОБИДА НА СМОТРЕНЬЕ
И РАЗБОИСТВО НА БРАТОЛЮБЬЕ
ВЪСТА СКУПОСТЬ НА ЩЕДРОТЫ
И НЕМЛТЬ НА МЛТЬ ВЪСТА
БЕЗАКОНЬЕ НА СХРАНЬИИЕ
ЗАКОНА И НА ВСА ЗЛАТА
Д'БЛЕСА. ВЪСТАША НА
ПРАВЕДНАТА Д'БЛЕСА И БЫША
МНОЗИ НЕ ТВОРАЩЕ ПРАВДЫ
И'Б НИ'БМЪ ДАЮЩЕ ОБАЧЕ
ДА НЕ ПЛЕТУ МНОГИ Р'БУИ.
НО МАЛЪ ДАМЪ ВАМЪ РАЗУМЪ
О СЕМЬ СҮПРОТНВЪИ.
СМОТРИТИ ХОТ'ЩЕМУ ПРАВДЫ
ИСКАТИ И БЫТИ ДОСТОИНОМУ
ЖИЗНИ БИТА СЕГА ВРЕМЕНЬНЫТА

л. 180г тако чюжнѣ || вѣгатѣ и проситѣ
млѣти на сѣдѣ. разумѣи
улвѣкни родѣ оканьныи
и чинѣ еси побѣженѣ кто
снлнѣиѣ бѣ ли или врагѣ
грѣхѣ ли или законѣ
тѣло ли или оумѣ. аще ли
оубо помыслиши оугодитѣ
бѣ. то вражѣи снлы
прелестныи оубогавѣ сѣ

ВЪЗДРАЖАЕШИ СѦ. ТО ВРАГЪ
ЛИ ТѦ ПОУЩАЕТЪ НА ЗЛО
ЛИИ БЪ НА ДОБРО О
НЕСМЫСЛЕНЪИ И РОДЕ ТЕМНЫИ
ТАКО СВОИМЪ ОУМОМЪ ТѢЛО
КОРМИШИ. И ОУМЪ ЕМУ ПОКАРАЕШИ
СВОИМЪ НЕВѢРСТВЕНЕМЪ.
И НЕ БОИШИ СѦ ГРѢХА И НЕ
ОУПОВАЕШИ ПРАВДОЮ И
НИКОГДА ЖЕ НЕ ОСТАВИТЬ БЪ
УЛВКА ПРАВЕДНА. ХОТѢЩА
МЛТИ НА СУДѢ. НО ПРИСТУПИ
КЪ НЕМУ УЛВКЪ ОБАЧЕ ПОМЫСЛИТЬ
КЪ БУ И БЪ ПАКИ ВСЕЛИТ СѦ
ЕМУ ВЪ СРЦЕ РАЗУМНЫМЪ
СВѢТОМЪ ТАКО СЛНЦЕ СНАГА
ПРОСВѢЩАГА И ЖИЗНЬ И ОУМЪ
ЕГО. ТѢМЖЕ НУЖА ЕСТЬ НАМЪ.
СУПРОТНВНТИ СѦ НЕПРАВДЕ И
ПОНСКАТИ МЛТИ С ВѢРОЮ
ГЛШН. ПРОЖЕНУ ЦЕДРОТОЮ
ВГТВО НЕПРАВЕДНОЕ И
ВЪЗЛЮБЛЮ ХВУ НИЩЕТУ
ЗЕМНЮЮ ДА МИ ДАСИ НЕБНОЕ

л. 181а ВГТВО || прожену въздержаньемь

СНАУ ТЕЛЕСНЮЮ ДА НЗНЕМОЖЕТЪ
ВО МНЕ ПОХОТЬ ПЛОТЬСКАГА.
ДА МИ ДАСТЬ ГЪ ДВСВО
ДЕРЖАТИ. И СЪ АНГЛЫ
ДВТВОВАТИ ПРОЖЕНУ
СЛАВОХОТЬЕ СМѢРЕНЬЕМЪ ДА НЕ
БУДЕТЬ ВО МИѢ ВЕЛИЧАНЬЕ СЕГА
ЖИЗНИ САНОМЪ НО О ПЕЧАЛЬ О
СПИНИ ДА НЗБАВИТЬ ТѦ ГЪ Ѡ
ВСЕГО ЗЛА И ПОМНЛУЕТЪ НА
СУДѢ. ПРОЖЕНУ ЛИЦЕМѢРЬЕ И
УЛВУКОУГОЖЕНЬЕ Ѡ СЕБЕ ДА БУ
РАБЪ ХВЪ ДА МИ ПРИНМЕТЪ МЛТВУ

ЕГДА ПЛАЧЮ СѦ К НЕМУ. Н
ОУНСТНТЬ МН ГРѢХЫ Н СПТЬ
МА. ПРОЖЕНУ ПРЛЕСТЬ
ПУСТОШНУЮ. Н РАДОСТЬ СЕГО
СВѢТА Н БУДУ ДРАХЛЪ ВСГДА
Н ПЕЧАЛЕНЪ ДА МА ХЪ
НЗБАВНТЬ Н ОУТѢШНТЬ. В
РАДОСТН ОНОГА ЖИЗНН.
ПРОЖЕНУ ЗЛЫА ПРАВЫ Ѡ
СРЦА СВОЕГО Н ДАМЬ ВОЛЮ
ПРАВДѢ БЖНН ДА ПРЕСТАНЕТЬ
ВО МНѢ РАТЬ ВРАЖЬА. ТАЖЕ МА
НСПЕРВА ГУВНТЬ. Н БУДУ
ѠСЕЛѢ НЕ НМЫН СВОЕА ВОЛА
ДА МА НАСТАВНТЬ ХЪ НА
ИСТННУ БЖТВОУЮ СВОЮ.
ЕНЖЕ НЕ МОЖЕТЬ СУПРОТНВНТИ СѦ
НИКАКО ЖЕ ЛЕСТЬ НИ ВРАЖЬА
НИ СВОА НИ НИѢХЪ УЛБѢТЬ

л. 181б но паче || ннн научитъ мене
послушатн к нннже ма бѣ
прнблнжнть. н Ѡ тѣхъ скоро
себе възметъ. вндѣ бо зѣло
н вѣрѣю. тако бѣ все можетъ
н всѦ мнлѣеть. н всѣмъ
помагаеть н всѦ исполнѣеть.
то како мнози хотѣще бѣ
оугоднтн не могутъ егда бѣ
небрежеть нхъ. нн оубо
улвѣе зѣло бѣ помагаеть
но самн улбѣцн не хотѣть
пострадати ба радн.

и протнвѹ снлѣ данѣн емѹ
подвнзана сѧ спсѣт сѧ велнка
снла вна велнка млтѣ хѡа.
а вражыа снла ннѹтоже естѣ
и сега жнзнн прелестѣ пагѹба
естѣ. тѣмже нже бѣа вѣстѣ добрѣ.
и хоцетѣ млтн его нн врага
бонт сѧ нн сега жнзнн врежетѣ.
нн любнтѣ нного ннѹегоже
развѣ правды. юже твора
вѣрою спсѣт сѧ. все бо
сѹщѣе в сен жнзнн печаль
естѣ. и грѣхѣ. а нного добра
нѣ в сен вндѣтн развѣ
млтвы кѣ бѹ. се же едно
днвно дѣло внжю. спнѡ
в сен жнзнн. а к томѹ да
понцѣмѣ аще естѣ что на
кѹю ползѹ намѣ хотѣщн
млтн сдѣн немѹщнмѣ
смѣренья вѣ дшн. нн
немощн в тѣлѣ на оутншье

л. 181в злымѣ || мыслемѣ

плотъскнмѣ. аще лн рѣшн
в сега жнзнн все естѣ добро.
и сладко и красно ен добрѣ
рѣ добро зѣло. в сега
жнзнн все юже
бгѣво и санѣ и слава
красота нмѣнье пнща.
одежа. хнтростѣ область
злато и сребро скотѣ
пажнтн землѧ села внноградн.
и еше рцн потомѣ что нно
добро да бы былѣ и азѣ
рѣкѹ добро естѣ но в малѣ
естѣ да аще и велмн
добро естѣ. то и не хотѣще

всего того ѿнѣтъ есть
да нѣжа есть сдѣ сѹща
малымъ тожъ прнѹщати сѧ.
ниже доволъ бѹтѣ спѣнѣа.
а то все нзлнха есть нѣжа
есть дати нищнмъ. нже
продаютъ мѣтъ ѿбню.
ти кѹпнтн себѣ спѣне
н прощенье грѣховъ н
нзбавленье мѹкн вѣчныа
н беспечалье непроходное
въ свѣтѣ славы хѣы.
тѣмъ ннѹтоже есть по истннѣ
блгое сего жнтѹа но все
с печалью прнобрѣсти
н съ грѣхн тѣжкн держати.
н смѣртѹю сего нзбыти.
н истлѣньемъ скончатн е.
тѣмже н земля н прахъ.
н гнон нашъ жнтѹе есть.
сего ради добри презрѣтъ

л. 181г сню жнзнь. н цютъ ||
вѣчныа н не мнлѹютъ
себе сдѣ трѹдомъ томѹше
телеса своа. н не щадѣтъ
своего стѣженьа земнаго.
н не строятъ сѧ сдѣ быти.
не тѹчатъ сѧ зѣло на свѣтѣ
хѣтъ н къ жнзнн неконѹюще сѧ
векн вѣкомъ амннѣ.

5.2. Речник - индекс

А

азъ 212

ангелъ - англы 136

Б

безаконнѣ - безаконьѣ 86

беспечалнѣ - беспечальѣ 226

благъ - благоѣ 229

блждъ - блудъ 75

богатѣство - бгѣво 129

богъ - бгъ 102, 117, 121, бѣ 106

божнн - бннѣ 22, бннѣ 222, бжнн 156, бннѣ 4, 180, бнн 64

божѣствьнъ - бжтвонѣю 161

болнн 36

богати - бонт 185, бонши 115

брати - бороти 70, борет 18

братолоубнѣ - братолоубьѣ 83

брѣщи - брежетъ 185

быти 242, будеть 139, бѣт 219, бѣ 144, бѣ 65, еси 101, нѣ 191, сѣши 21, сѣшею 189,

бѣгати 98

В

ВЕЛНКА 179, ВЕЛНКНА 22

ВЕЛНУАННІЕ - ВЕЛНУАНЬЕ 139

ВЕСЕЛНТН - ВЕСЕЛНТ 40

ВНД'БТН 16, ВНД'Б 168, ВНЖЮ 193

ВННОГРАДЪ - ВННОГРАДИ 210

ВОЛГА - ВОЛА 29

ВРАГЪ 102

ВРАЖНИ - ВРАЖЬГА 106, 157

ВР'ЕМЕНЬНЪ - ВРЕМЕНЬНЫГА 97

ВЪЗДРЪЖАННІЕ - ВЪЗДЕРЖАНЬЕМЬ 132

ВЪЗДРЪЖАТН - ВЪЗДРАЖАЕШИ 108

ВЪЗНИМАТН - ВЪЗМЕТЬ 168

ВЪЗЛЮБИТН - ВЪЗЛЮБЛЮ 130

ВЪНИТН - ВНИТН 35

ВЪСЕЛНТН - ВСЕЛНТ 121

ВЪСТАТН - ВЪСТА 67, ВЪСТАША 88

ВЪСТ'ЖПНТН - ВЪСТУПЛЪ 14

ВСЕГДА - ВСГДА 150

ВСЬ - ВСЕГО 142, ВС'ЕМЪ 180, ВСА 87

ВС'ЕКЪ - ВСАКО 18, ВСАЦ'ЕМЪ 3, 9

ВЫ - ВАМЬ 93

вѣкъ - вѣкомъ 245, вѣки 66, веки 245

вѣра - вѣрою 127, вѣрѹю 169

вѣсть - вѣсть 183

вѣчьнѣ - вѣчьнѣа 225

Г

глаголати - гл҃ѣти 128

гнои 235

годити 28

гора - горѣ 16

господь - г҃ъ 141, гь 135

грѣхъ 103, 190, грѣховъ 224

грѣшникъ - грѣшници 26, грѣшницѣхъ 24

губѣти - г҃ѣти 158

Д

дати - дати 93, дати 135, дающе 91

днѣнь - днѣно 193

длѣжьнѣ - длѣженѣ 7

добро - добро 110, добрыхъ 11

добрѣ 183

доволь 219

ДОСТОИИЪ - ДОСТОИИОМУ 96

ДРЪЖАТИ - ДЕРЖАТИ 136

ДРЪЗАТИ - ДЕРЗАЕТЬ 21

ДРАХЛЪ 150

ДОУХЪ - ДУХИ 12

ДОУША - ДША 7, ДШН 198

ДЪНЬ - ДНЪ 1

ДЪВЬСТВО - ДВЕСВО 135, ДВЕСТВО 75, ДВѢВО 76

ДЪВЬСТВОВАТИ - ДВѢВОВАТИ 137

ДЪЛО 193, ДЪЛЕСЪ 10, ДЪЛЕСА 88

Є

ЄДИИЪ - ЄДИНО 192, ЄДИНОМУ 47

Ж

ЖИЗНЬ - ЖИЗНИ 10, 153

ЖИТИ - ЖИВЕТЬ 33

ЖИТИЕ - ЖИТЬЯ 229

З

ЗАБИТИ 30

ЗАКОНЪ - ЗАКОНА 87

заповѣдь - заповѣдехъ 6

земля - земля 210

земьнѣ - земнаго 241, земнѹю 131

злато 209

зѣло - зло 109

зѣлоба - злоба 21, 23

зѣль - зль^х 10, злага 87

зѣло 168, 204

Н

н - его 5, 125, емѹ 113, немѹ 120, 146, ета 56, ен 203, нен 191, нхъ 174, ннхъ 33, 37, та 35

нже 183, еуже 52, енже 162, нмже 32, ннмже 166, юже 205

нзбавленнѹ - нзбавленъе 225

нзбавити - нзбавитѣ 141

нзбыти 232

нзволити - нзволнша 74

нзлнха 220

нзнемоуи - нзнемоужетѣ 133, нзнеможе 60

нмѣти 63, нмать 63, нмѹтъ 32, нмѣ 62, ненмѹцимѣ 197

нмѣннѹ - нмѣнъе 207

ннтѣ - нного 186, ннтѣмѣ 91, ннн 165

нскати 96, нщѹтъ 237, нща 4

нескоүснтн - нескүснтѣ 35

нсплѣннтн - нсполнѣеть 171

нспрѣва - нспѣрва 42

нстнна - нстннү 161

нстѣленнѣ - нстлѣнѣемѣ 233

нтн - идѣть 39, ндоша 44

нщезнѣтн - нщезнѣть 37

К

како 48

конѣчати - некончѣюще 244

красѣнѣ - красно 203

красота 207

кротость 77

крѣлнтн - кормншн 113

коүптн - күптн 223

къгда - когда 63

къто - кто 101

кън - кю 196

Л

лнцѣмѣрнѣ - лнцѣмѣрѣе 143

ЛЮБИТИ - ЛЮБИТЬ 26

ЛЮТОСТЬ 77

ЛЪСТЬ - ЛЕСТЬ 163, ЛЕСТЬЮ 56

М

МАЛЪ - МАЛЫМЪ 218, МАЛЪ 57

МНЛОВАТИ - МНЛУЕТИ 170, МНЛУЮТИ 238

МНЛОСТЬ - МЛѢТИ 180, МЛѢТИ 85

МОЛНТВА - МЛѢВУ 145, МЛТВЫ 192

МОЩИ - МОЖЕТИ 162, МОГУТИ 27

МЪНОГЪ - МНОГОЮ 41, МНОГМЪ 50, МНОЗИ 42

МЫ - МЕНЕ 165, МНЕ 134

МЫСЛЬ - МЫСЛЕМЪ 200

МЪКА - МУКА 225

Н

НАВЫКНЪТИ - НАВЫКНУТИ 8

НАСТАВНТИ - НАСТАВНТИ 160

НАУАТИ - НАУА 69, НАУНУТИ 165

НЕБЕСЪНЪ - НЕБОЕ 131

НЕВРЪЩИ - НЕВРЕЖЕТИ 174

НЕВЪРЪСТВНЮ - НЕВЪРЪСТВЕНЕМЪ 114

нѣмнлостѣ - нѣмлѣтъ 85

нѣмоуцѣ - нѣмоуци 199

нѣмоуцѣнѣтъ - нѣмоуца 21, нѣмоуцинѣши 25

нѣнавнстѣ 81

нѣправдѣ - нѣправдоу 51, нѣправдѣ 31, 53

нѣправдѣнѣтъ - нѣправедное 129

нѣпрнѣзнь - нѣпрнѣзненѣго 67

нѣпроходѣнѣтъ - нѣпроходное 226

нѣсѣмыслѣнѣтъ - нѣсмысленын 111, нѣсмысленыхѣ 40

нѣсытостѣ 79

нѣуцнстѣ - нѣуцымѣ 46

ннѣкѣкъ - ннѣкѣко 163

ннѣкъгдѣжѣ - ннѣкогда 117

ннѣцѣта - ннѣцѣтѣ 130

ннѣцѣ - ннѣцнмѣ 221

ннѣуѣтожѣ - ннѣуѣтожѣ 181, ннѣуѣгожѣ 186

нравѣтъ - нравы 154

ноуѣжда - нуѣжа 125

нѣѣкын - нѣѣкоего 2

ны - намѣтъ 125

О

обнда 82

область 208

обрѣстн - обрѣтше 36

одежда - одежда 208

одолѣтн 49

окаганъ - оканьныи 100

око - оуниа 17

онъ - онн 53, онага 20

оставити - остави 72, оставитъ 117

отити - ѿити 216

отъврѣстн - ѿвергоша 72

отъселѣ - ѿселѣ 159

оунстити - оунститъ 147

П

пагоуба - пагубы 44

пажитъ - пажити 210

петръ - Петра 2

пеуальнъ - пеуаленъ 151

пеуаль 140, пеуалью 230

пнганьство - пыганьство 80

пнща 207

плакати - плачу 146

плестн - плетү 92

плътъскъ - плотъската 134, плотъскнмъ 241

повѣднѣти - повѣжени 49

погочвнѣти - погочен 76, погочвнша 56

погывнжѣти - погнвнеть 38

подвннжѣти - подвннше 36

покарѣти - покаржешн 113

покорнѣти - покорнша 55

польза - ползү 196

помагати - помагаеть 171

помрачнѣти - помраченымъ 45

помнловати - помнлуетъ 142

помыслнѣти - помыслншн 105

послоушати - послушати 166

посрамнѣти - посрамнеть 38

пострадатн - пострададн 177

постъ 79

похотъ 134

понскати 127, понщемъ 195

правьда - правды 5, правдою 20

правѣдѣнникъ - правѣдннцн 29

правѣдѣнъ - правѣднын 29, правѣдннхъ 52

прнблнжнтн - прнблнжнтѣ 167

прнобрѣстн 230

прнстѣптн - прнстѣпн 119

прнчлщатн - прнчлщатн 218

прнлтн - прннмшѣ 43

прогоннтн - прогонн 70

прогънатн - проженѣ 128

продатн - продають 222

просвѣщатн - просвѣщатн 124

проснтн 98

пространьнъ - пространьннмъ 13

протнвѣж - протнвѣ 178

прощєннє - прощєннє 224

прѣзърѣтн - прѣзрѣтѣ 236

прѣльстѣ - прѣлєстѣ 148, прѣлєстѣю 41

прѣльстѣнъ - прѣлєстннн 107

прѣдолѣтн - прѣдолѣвшѣ 46

прѣстатн - прѣстанєтѣ 156

прѣвѣ - прѣвѣ 64

пѣстошнъ - пѣстошнѣю 149

поушатн - поушаеть 109

Р

радость 149

разбон - разбонство 83

разоумъ - разумъ 93, разума 4

разоумьнъ - разумныма 17, разумнын 15

разоумѣтн - разумѣн 99

рѣши - рѣ 204, рѣши 201, рѣкѹ 213, рѣцн 211

родъ - родѣ 100

рѣчь - рѣчн 92

С

самъ - самн 55

санъ - саномъ 140

свон - свога 164, своѣга 7, 44

свѣтъ - свѣта 150, свѣтомъ 123

сна - слдѹ 22

снльнъ - снльнѣю 102, снльнѣши 23

сквернъ - скверна 76

скжпость - скѹпость 84

слабъ - слабага 39

слава 206

славохотнѣ - славохотѣе 138

слово - сло^ѣ 2, слову 8

слъньце — слнце 123

смотрити 16, смотри 64

сръдъце - срѣа 39, срѣемь 13, срѣмь 46, срци 58

статн 15

стлѣпъ — столпъ 15

стронти - строгат 242

сѣказати - скажемъ 57

сѣконьвати - сконвати 233

сѣмотреннѣ - смотренъе 82

сѣмирити - смирнша 50

сѣирьтъ - смрътю 232

сѣмыслнѣ - смысленымь 11

сѣмѣреннѣ - смренѣмъ 12, смѣренъа 198, смѣренъемь 138

сѣпасеннѣ - сѣини 141

сѣпасти — спсет 188, сѣсет 179, сѣтъ 147, сѣо 193, сѣини 6

сѣревро - сревро 209

сѣтворити - створити 31

сѣтѣженнѣ - стѣженъа 241

сѣхраннѣ - схраннѣ 86

съ, се, си - сѣа 10, 19, сню 237

съдѣ - сдѣ 197

съдѣ - сѹдѣ 99

сѡпротнвнѣ - сѹпротнвѣемь 49, сѹпротнвн 2, 9

сѡпротнвнтн - сѹпротнвн 58

Т

творнтн 28, творѡ 187

томнтн - томѡще 239

трѣзвость - трезвость 80

трудоѹдѣ - трудомиѹ 239

тѹ - тѹ^к 1, того 27, тѣмьже - тѣмже 125

тѹщатн - тѹщат 243

тѹма - тѹмѹ 44

тѹмьнѹ - тѹмьнн 111

тѹ - тн 16

тѹхость - тнхость 78

тѹлесьнѹ - телеснѹю 133

тѹло 104, телеса 240

тѹжкѹ - тѹжкн 231

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Личността на старобългарския книжовник Петър Черноризец(Х в.) не престава да бъде предизвикателство пред медиевистиката и до днес. От една страна, поради все още нерешения въпрос кой точно стои зад самоназоваването „Петър Недостойни” и „Петър някой си”. Дали това е бил самият български цар Петър, за когото има данни, че се е замонашил и се е занимавал с книжовна дейност, или през Х в. са съществували двама автори с еднакво име – единият черноризец, замонашил се на старини, след като е имал сан и власт, а другият – върховният владетел на българския народ през този период – въпросът остава открит. От друга страна, творбите на загадъчния монах представляват интересен обект за изучаване, тъй като са в хармония с основните тенденции на ранната старобългарска литература – проповеден характер, достъпни разяснения на елементарни правила за християнско благочестие, както и емоционалност и високи художествени качества.

Темата за отношенията между човека и Бога, между човека и обществото, между отделните личности се допълва със сведения за светите тайнства, с разяснения за сътворението на света, за поста и Божиите празници и най-вече с пространно обяснение на Божиите заповеди. Антитезата или „конфликтността”, както Петър Динеков(1988 г.)⁴ я нарича, е основен похват в словата на монаха Петър. Ярко изразено е противопоставянето между езичество и християнство, между бесовските песни и игри, носенето на амулети и Божиата светлина и мощ. Специално внимание е отделено на християнското тълкование за правда и неправда – Петър Черноризец му посвещава отделно слово.

Антиезическите обяснения, тълкованията на Божиите заповеди и празници, разясняването на трите поста насочват към паралели с Отговорите на папа Николай I(858 - 867) по запитванията на българите и свързват творчеството на монах Петър с произведения на други старобългарски писатели. В славянските ръкописи словата му обикновено се срещат заедно с откъси от Беседата против богомилите на Презвитер Козма, което дава повод да се смята, че двамата автори или са били съвременници, или са

---

⁴ Вж. Кирило - Методиевска енциклопедия, т.3, 2003 г., стр. 142

творили в хронологически близко време. И Презвитер Козма, и Петър Черноризец служат на сходно дело – утвърждават и защитават официалното християнство. Но докато Козма си служи с острата изобличителна полемика, творбите на черноризеца се отличават с разбиране и любов. В конфликта официално християнство – богомилство Презвитер Козма участва директно, с открито и неумолимо отричане на ереста. Петър Черноризец внушава официалните схващания чрез метода на утвърждаването и обяснението, без да споменава пряко еретичните възгледи. Словата му вълнуват с чувството на автора си за достойнство, с хуманното му желание преди всичко да приобщава, а не да съди.

VII. БИБЛИОГРАФИЯ

1. Билярски 2004: Билярски, Иван. Покровители на Царството. Св. цар Петър и св. Параскева – Петка. София, 2004.
2. Билярски 2004: Билярски, Иван. Един препис на Молитвата към Пресветата Богородица на св. Петър Черноризец. *Paleobulgaria*, XXVII, (2003), №4, 85 – 91.
3. Димитров 1995: Димитров, Пейо. Петър Черноризец. Шумен, 1995.
4. Николов 2006: Николов, Ангел. Политическата мисъл в ранносредновековна България. С., 2006.
5. Павлова 1994: Павлова, Румяна. Петър Черноризец – старобългарски писател от X век. Кирило-Методиевски студии, кн. 9, С., 1994.
6. Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. С., 2003.